

Juříčková, Miluše (editor); Kostecká, Marta (editor); Munzar, Jiří (editor); Urválek, Aleš (editor)

Mosty blízké i vzdálené : století Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky

Mosty blízké i vzdálené : století Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky

Juříčková, Miluše (editor); Kostecká, Marta (editor); Munzar, Jiří (editor); Urválek, Aleš (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019

ISBN 978-80-210-9252-5; ISBN 978-80-210-9253-2 (online : pdf)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9253-2019>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140902>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220902

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

M U N I
1 0 0

Mosty blízké i vzdálené

Století Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky

Miluše Juříčková, Marta Kostecká,

Jiří Munzar, Aleš Urválek (eds.)

MASARYKOVA UNIVERZITA

BRNO | 2019

**MUNI
ARTS**

Publikace je součástí ediční řady MUNI ARTS 100, kterou filozofická fakulta vydává u příležitosti 100. výročí založení Masarykovy univerzity.

© 2019 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-9252-5

ISBN 978-80-210-9253-2 (online : pdf)

<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9253-2019>

Obsah

Slovo úvodem (Aleš Urválek)	7
Germanistika. Německý jazyk a literatura	9
Jan Krejčí a Antonín Beer	11
Stanislav Sahánek – oběť nacistické zvůle	18
Poválečné hledání nové identity oboru	21
Kořeny a kontexty	24
Na cestě do současnosti	29
Dnešek ve vědě a výuce	31
Několik historických ohlédnutí	37
Závěrem	42
Nordistika – skandinavistika	43
Josef B. Michl	45
Libor Štukavec	49
Mosty k Severu	50
Nederlandistika	55
Hledání a utváření oboru	57
Nederlandistika se etabluje	60
Dnešní nederlandistika v evropských souřadnicích	62
Prameny a bibliografie	67

Slovo úvodem

Každodenní akademická práce člověku téměř nedovoluje spočinout: příprava výuky, promýšlení koncepce pracoviště, domlouvání nejrůznějších badatelských a pedagogických aktivit, spolupráce jednotlivých oddělení. To vše, zdá se, směřuje výhradně vpřed a je motivováno zejména snahou dát pracovišti – Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky – nové impulsy a smysluplnou náplň. Výročí, jež bychom touto publikací rádi oslavili, vítáme jako příležitost uvědomit si, že to, o čem dnes na fakultě usilujeme, v mnohém úspěšně rozvíjí tradici, na niž mohou být jednotlivá pracoviště hrdá. Co se ve světle dnešních akreditačních výzev, mezioborových snah a internacionalizačních pobídek tváří jako součást moderního profilu univerzity 21. století, se nakonec – patrně s výjimkou byrokratické zátěže – příliš neliší od toho, s čím se potýkali naši předchůdci, když zakládali jednotlivé katedry a ústavy. I oni hledali odpovědi na otázky, jaký smysl, jaké opodstatnění má studium němčiny, norštiny, nizozemštiny a švédštiny v Brně, zda je možné tyto jazyky stejně dobře studovat na jiných tuzemských či zahraničních univerzitách. I oni usilovali, byť v politicky mnohem svízelnějších podmínkách, o vědu na mezinárodní úrovni, opírali se o čerstvě vytvořené, posléze i o dlouhodobě prověřené vazby s univerzitami a dalšími pracovišti v Německu, Rakousku, Norsku, Švédsku a v zemích Beneluxu. A konečně i oni, jak o tom svědčí následující příběhy zakladatelských osobností jednotlivých germanistických oddělení, chtěli být vždy ještě něčím víc než jen němčináři, norštináři nebo švédštináři, a sice germanisty v nejobecnějším slova smyslu. Německá literatura v duchu germanobohemistickém, německo-nordistické vazby, nederlandisticko-německé přesahy, moderní skandinávská filologie, nordisticko-nederlandistická témata, to je jen malý výčet mezioborových přesahů v rámci germanistiky, jež současnému Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky daly do vínku jeho klíčové zakladatelské osobnosti a jež se dnes mimo jiné v rámci daných možností snažíme dále rozvíjet.

Možná si pozorný čtenář následujících ohlédnutí povšimne jistých pravidelností, jimž by se pravda bylo možno pousmát. Od roku 1920, kdy na čerstvě založené Masarykově univerzitě začali působit oba zakladatelé brněnské germanistiky, literární vědec prof. Jan Krejčí a jazykovědec prof. Antonín Beer, uplynulo přesně 27 let, než se příchodem lektorky Eriky Solařové-Montijn zde začala vyučovat nizozemština. Mezitím se pochopitelně připojovaly další jazyky, zejména norština, nicméně uplynulo opět přesně 27 let, kdy bylo roku 1974 zásluhou Josefa B. Michla oficiálně otevřeno pětileté studium švédštiny, o rok později následovalo pětileté studium norštiny. Nicméně poté číselná magie přestala fungovat, muselo uplynout již ne 27, ale pouze 25 let, aby se roku 1999 podařilo díky Leopoldu Decloedtovi akreditovat nederlandistiku jako pětiletý hlavní obor. Věřme, že se po dalších 27 letech, tedy zhruba kolem roku 2026 na Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky stane něco zásadního, co brněnskou germanistiku opět posune kupředu. Do té doby se budeme v trpělivém očekávání snažit pokračovat v hlavních úkolech, jež jsme si s oporou v minulosti vytyčili pro příští roky.

Budeme využívat každé příležitosti pro prezentaci badatelských i pedagogických úspěchů pracoviště jako celku, jak se nám to například podařilo na Týdnech humanitních věd 2016 a 2017, kdy nejlepší studenti všech germanistických oborů na katedře přednášeli o svých pracích a s vyučujícími se podíleli na společném germanistickém programu. Chceme pokračovat v pořádání

Pracoviště germanistiky v říjnu 2018

Foto: Dana Spěvácová

konferencí a workshopů, které svým zaměřením přesahují rámec jednotlivých oborů a využívají mezioborový potenciál: prvními vlaštovkami jsou mezinárodní překladatelské konference Ad translationem (2015 a 2017) nebo mezinárodní germanisticko-filozofické konference věnované postavám na pomezí germanistiky a filozofie (2015 věnováno O. Marquardovi, 2017 P. Sloterdij-kovi). Budeme rádi, když bude pokračovat široká germanistická spolupráce na původním odborném katedrovém periodiku „Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik“. Rozšířit hodláme mezioborový výzkum zejména germanobohemistickým směrem, na čemž budeme pracovat transdisciplinárně pojatými přednáškovými řadami a rozšířením katedrového periodika o tematická čísla, zčásti inspirováni mezioborovým kritickým časopisem „Naše věda“, vydávaným od roku 1919 profesorem Antonínem Beerem. V rámci studijních programů se budeme snažit maximálně využít germanistického potenciálu pracoviště k tomu, aby studenti jednotlivých specializací získávali mimo jiné i dostatečné povědomí o společné germanistické platformě studia. Naší snahou bude pokračovat v podpoře studentských aktivit zahrnujících všechny naše studenty, ať už se týkají společných exkurzí, studentského časopisu „Pawlatsche“, divadelních festivalů, literárních večerů, nebo germanistického spolku BAGR.

A nyní už dosti o tom, co je před námi, a raději se přenesme o 100 let zpět do doby, kdy bylo na Masarykově univerzitě v Brně založeno pracoviště nesoucí název „Seminář pro germánskou filologii“.

Aleš Urválek

Germanistika

Německý jazyk a literatura

Jan Krejčí a Antonín Beer

Dějiny české germanistiky se datují od rozdělení pražské univerzity na českou a německou část v roce 1882, kdy se germanistika jako obor nově konstituovala. Už tehdy ale byly vznášeny jisté pochybnosti: je smysluplné zakládat novou germanistiku, když v sousedství, tedy v Německu a Rakousku, je velká řada renomovaných pracovišť tohoto oboru? Vždyť i v Praze je už germanistika německá. Uvažovalo se o tom, co by pro českou germanistiku mohlo být specifické. Kromě obecně germanistické problematiky by to zřejmě měly být zejména otázky, které by byly v souladu se zaměřením a potřebami národní kultury. Jednalo se třeba o témata s českou látkou (např. české látky v německé literatuře) nebo témata vztahová (např. Goethe a Čechy), případně otázky recepce, překladů, autorů spíše lokálních a podobně. V Praze se postupně formovala první generace českých germanistů, z nichž byl nepochybně nejvýznamnější Arnošt Kraus.

Když byla po první světové válce založena druhá česká univerzita, vzniklo v Brně i pracoviště germanistické. To dostalo do vínku velmi podobné problémy a otázky, před které byla původně postavena germanistika pražská. Jejími zakladateli se stali příslušníci druhé generace českých germanistů Jan Krejčí a Antonín Beer. Oba byli sloupy oboru a celé filozofické fakulty po celou dobu trvání první republiky. Podejme proto jejich zevrubnější charakteristiky, a tím nastíníme i vývoj germanistiky v Brně, neboť brněnská germanistika mezi válkami – to byli v podstatě Krejčí a Beer.

Jan Krejčí se narodil 15. 12. 1868 v Novém Bydžově. Po maturitě studoval německý jazyk a literaturu na české univerzitě v Praze, pak v Lipsku, a roku 1894 byl promován na doktora filozofie. Po krátkém působení na pražských středních školách získal stipendium k dalšímu studiu v Berlíně, roku 1898 pak se habilitoval a stal se soukromým docentem dějin německé literatury na české části Karlovy univerzity. Roku 1908 se stal titulárním mimořádným profesorem, roku 1919 skutečným mimořádným profesorem. Od roku 1920 byl řádným profesorem německého jazyka a literatury na Masarykově univerzitě v Brně. V roce 1923 se stal děkanem filozofické fakulty, v letech 1934–1935 byl rektorem Masarykovy univerzity. Jako inaugurační řeč přednesl úvahu „Z problémů literární vědy“, v níž se zabýval zejména Freudem a významem psychoanalýzy. Jako rektor byl přijat v Lánech prezidentem Masarykem, který mu předal jím univerzitě věnovaný rektorský řetěz. O Krejčího významné pozici na Masarykově univerzitě svědčí i skutečnost, že při slavnostní promoci druhého československého prezidenta Edvarda Beneše na čestného doktora filozofie v březnu 1937 byl jeho promotorem. Jan Krejčí zemřel v Brně 13. ledna 1942.

Za svého nástupce se pokoušel získat pražského germanistu Vojtěcha Jiráta, který však byl designovaným následníkem Otokara Fischera v Praze a o Brno neprojevoval přílišný zájem. (V jednom z nekrologů bylo na adresu Krejčího řečeno, že si nevychoval nástupce. Po 2. světové válce bylo jeho místo dosti dlouho vakantní a až po několikaleté mezeře na něj nastoupil jeho jmenovec Karel Krejčí, o němž bude řeč později.)

Poměrně rozsáhlé dílo Jana Krejčího zasahuje do několika oblastí. Na prvním místě jsou to samozřejmě práce germanistické, včetně popularizujících; k tomu přistupují překlady a činnost žurnalistická, zejména po léta psané kritiky a referáty divadelní.

Krejčího dílo germanistické má široký záběr. Již některé z prvních publikací z 90. let a z doby okolo roku 1900 naznačují hlavní směry jeho zájmů. Pomineme-li studii „Heliand a jeho poměr k Tatianovi“ (1896), věnovanou problematice nejstarší německé literatury, se jedná vesměs o témata vztahová, především germanoslavica, ať je to pojednání srovnávající německé, české a moravské lidové písně („Zu den deutschen, böhmischen und mährischen Volksliedern“, 1892) či studie „Valdštejn v dramatické a románové literatuře německé“ (1904).

Nezajímal se však pouze o tuto oblast. Předznamenáním jeho celoživotního zájmu o Goetha je stať „O jednotnosti Goethova Fausta“ (1896), ojedinělým exkurzem do lingvistiky je úvaha „O středo-hornoněmecké mluvě spisovné“ (1906). Do oblasti germánské komparatistiky pak Krejčí zasáhl studiemi „Nordische Stoffe bei Fouqué“ (1893) a „O Uhlandových studiích skandinávských“ (1897).

V knize *Studie z novější literatury německé* (1904) k nám Krejčí uvádí tehdy v Německu aktuální a velmi populární autory, naturalisty, symbolisty a novoromantiky, u nás však do té doby vcelku málo známé (Julius Hart, Hermann Conradi, Ludwig Jacobowski, Johannes Schlaf, Richard Dehmel, Stefan George, Bruno Wille, Detlev Liliencron). Jsou to zdařilé, často citacemi dokumentované portréty, v nichž pokračoval i později, zejména v „Novině“ (Paul Ernst a další).

Po dobu svého působení v Praze se Krejčí, v návaznosti na své rané práce germanoslavistické, zaměřil i na jednu z opomíjených postav českoněmecké literatury 19. století, na prvního překladatele Máchy do němčiny, na Siegfrieda Kappera, který měl neobyčejné zásluhy o německo-slovanskou vzájemnost. Po studii „Kapperův Kněz Lazar“ (1903) o něm napsal knihu *Příspěvky k poznání básnické činnosti Siegfrieda Kappera* (1911), v níž je největší pozornost věnována Kapperovým překladům starých hrdinských srbských zpěvů do češtiny a do němčiny, zachovaným v pozůstalosti (česká a německá verze se často značně liší), vydal výběr z jeho spisů (*Výbor ze spisů S. Kappera*, 1921) i shrnující monografii (*Siegfried Kapper*, 1919).

Do pražského období patří i Krejčího kniha *Richard Wagner jako filozof a básník* (1913), která vznikla z přednášek, konaných v univerzitní extenzi. Je to detailní a chápající monografie, zaměřená vědomě nikoliv na oblast hudby, ale na Wagnerův vývoj ideový a na jeho dílo slovesné. Názorně dokládá šíři Krejčího zájmů i jeho erudici a je rovněž dokladem toho, že se neomezuje jen na publikum úzce odborné. Dodnes v češtině neexistuje lepší úvod do studia Wagnerova díla, zaměřený na stránku světonázorovou a literární.

Po příchodu do Brna se Krejčí orientuje především na moravica. Jednak jde o Vincence Brandla („Německé verše Vincence Brandla“, 1926), zejména však o brněnského augustiniána, germanistu Františka Tomáše Bratranka (1815–1884), velkou postavu brněnského kulturního života, významnou i v mezinárodním kontextu. Bratranek působil po léta jako profesor německé literatury v Krakově, kde se stal i rektorem univerzity, těsné styky udržoval s rodinou Goethovou, a byl prvním soustavným editorem Goethovy korespondence. Krejčí zkoumal Bratrankovu pozůstalost a vytěžil z ní studie „Goethe und Bratranek“ (1929) a „Dvě rukopisné interpretace“ (1932), charakterizující tehdy ještě nevydané Bratrankovy komentáře k „Faustovi“ a k „Urworte orphisch“. V tehdy nově založeném časopise „Germanoslavica“ pak roku 1934 uveřejnil část Bratrankovy autobiografie. V letech mezi válkami se Krejčí věnoval nadále i Goethovi, zejména v souvislosti s jubileem roku 1932, dále autorům moravské provenience – viz např. komentovaný výběr pro školy z díla Marie von Ebner-Eschenbachové (1930). Rovněž pro školy vydal v edici *Deutsche Lektüre* Hebbelovo dílo *Agnes Bernauer* (1934).

Zanedbatelná není ani Krejčího činnost překladatelská. Překládal z němčiny a jeho nejvýznamnějšími překlady jsou Kellnerovy *Dějiny anglické literatury v období Viktoriiny* (1932) a překlady Nietzscheho (*Nečasové úvahy*, 1902), které dokonce vyšly po devadesáti letech v nakladatelství Mladá fronta v reedici (1992).

Popularitu v širší čtenářské obci si však Jan Krejčí mezi válkami získal především jako novinář a divadelní kritik a referent. Pro pražskou Národní politiku psal téměř dvacet let pravidelné posudky o brněnské činohře, přispíval však i do Vodákova „Jevišťe“. Jeho referáty jsou většinou

velmi dlouhé a důkladně propracované popisy představení. Věnuje se v nich nejen momentům literárním, ale v náležitě míře i aspektům divadelním.

Jan Krejčí patřil k první generaci českých germanistů, která studovala po roce 1882 na oddělené české univerzitě – jeho učitelé Mourek a Kraus absolvovali ještě univerzitu německou. V době, kdy studoval, převládal schererovský pozitivismus s hlavním důrazem na literaturu starší a klasickou a na sledování látkových fliací. Zejména se pěstovala tzv. Goethe-Philologie. Stopy této orientace jsou jasně patrné v Krejčího začátcích. Jako něco nového, jako jakýsi obrat, je proto možno chápat Krejčího první knihu *Studie z novější literatury německé* (1904). O tom, že i nadále pozorně sledoval i ty nejsoučasnější trendy, svědčí už zmíněná nástupní přednáška rektorská, zabývající se významem tehdy velice populární psychoanalýzy pro současnou literární vědu.

Již na počátku své vědecké dráhy byl Krejčí postaven před otázku, s níž se dříve či později musí vyrovnávat každý český germanista, totiž zda se věnovat obecným tématům či autorům, a tedy konkurovat desítkám německy mluvících univerzit, či zda se zaměřit na ty okruhy otázek, které tak či onak souvisejí s naší českou kulturou a historií a jsou pro nás specifické a obzvláště významné. (Místy se to se ovšem děje za tu cenu, že jsou zpracováváni i autoři druhého nebo třetího řádu.)

Jan Krejčí byl jedním z prvních, kdo tuto cestu, cestu studií germanoslavistických, či jak se tehdy častěji říkalo vztahových, u nás nastoupil. Jeho největším přínosem jsou jednak již citované práce věnované Siegfriedu Kapperovi, jednak objevené studie o Bratránkovi. Bratranka, tuto velkou a u nás do tehdejší doby málo oceňovanou osobnost, postavil Krejčí do nového světla, když upozornil na jeho dosud veřejnosti neznámé práce z pozůstalosti, komentoval je a z malé části vydal.

Je zásluhou Jana Krejčího, samozřejmě spolu s Antonínem Beerem, o němž budeme referovat dále, že se v Brně postupně vytvořilo druhé centrum české germanistiky po Praze. A brněnskou literárně zaměřenou germanistiku navedl Krejčí na směr, kterým v jeho stopách pokračuje dosud – centrálními momenty jsou zde vztahová germanistika a germanoslavistika. V tom smyslu je Jan Krejčí osobnost vskutku zakladatelská. Krejčí navíc překračoval meze katedrové vědy a byl jedním z významných kulturních činitelů brněnských.

Druhou zakladatelskou osobností brněnské germanistiky byl Antonín Beer. Narodil se v Třeboni 8. května 1881. Po absolvování tamějšího gymnázia studoval na Karlově univerzitě germánskou a slovanskou filologii a byl žákem Václava Emanuela Mourka a Jana Gebauera. Vliv obou učitelů je v Beerově vědecké činnosti patrný od samého začátku. Oba vědní obory se u něho spojily v harmonický celek a trvale se navzájem doplňovaly. Na Beerův široce pojatý vědecko-badatelský profil měly nesporně velký a v mnohém dokonce rozhodující vliv i jeho studijní pobyty na univerzitách ve Freiburgu (u věhlasného etymologa Friedricha Klugeho), v Berlíně, ve Vídni a v Uppsale. Ve Vídni velmi úspěšně spolupracoval s renomovaným skandinávistou Richardem Heinzlem a slavistou Vatroslavem Jagíčem, u něhož také vypracoval monografii o Václavu Hankovi.

V profesorském sboru mladé brněnské univerzity tehdy působili věhlasní odborníci jako Arne Novák, František Novotný, František Chudoba, Inocenc Arnošt Bláha a mnozí další představitelé oborů, s nimiž Beer úspěšně spolupracoval, a to nejen ve vědecké činnosti samé, ale i při šíření jejích výsledků. Je známo, že Beer vydával v Brně od roku 1919 kritický měsíčník „Naše věda“, do něhož přispívali nejen jeho brněnští, pražští a bratislavští kolegové, ale i odborníci nejodlehlejších disciplín a oborů, jak o tom svědčí i jen letmý pohled do kteréhokoliv čísla tohoto časopisu. O některých aspektech této Beerovy činnosti ještě bude pojednáno později.

Charakteristickým rysem Beerova přístupu bylo, že se nikdy neomezoval jen na jeden úsek badatelské činnosti a vědu pojímal vždy velmi široce. I ve svých přednáškách a cvičeních se dotýkal mnoha dalších otázek a problémů, a to s velkým zájmem a s bibliografickou výzbrojí, i když

Antonín Beer s neznámým kolegou
Zdroj: Archiv MU, fond B 108, ev. jednotka 8, inv. č. 422

se třeba některému úseku sám přímo nevěnoval. Toto konstatování o široce pojaté germanistice bude dále rozvedeno a doloženo praktickými doklady.

Do prvního okruhu Beerova vědeckého zájmu patří nepochybně jeho četné práce o gótštině, a to nejen o gótském jazyce samém; jde zejména o otázky syntaktické v konfrontaci s řečtinou a církevní slovanštinou. Do naznačeného okruhu patří už i jeho úvodní práce k celé problematice „Kleine Beiträge zur gotischen Syntax: Der gotische absolute Dativ“ (1904). Tento Beerův hluboký a vyhraněný zájem konkrétně dokazuje osm statí, uveřejněných v souboru „Gotica“, v nichž si všímá nejrůznějších otázek syntaxe gótštiny v konfrontaci s uvedenými jazyky. Pro takto orientovaný výzkum byl Antonín Beer náležitě vyzbrojen, a to jednak velmi dobrou znalostí jazyků klasických, jednak svým zaměřením slavistickým. Všechny stati souboru „Gotica“ jsou svým rozsahem sice nevelké, ale obsahově jsou neobyčejně závažné. Tak např. v jednom příspěvku tohoto souboru se Beer obrací proti tezi, že jazyk Bible je vědomě pořečtěný a že jde vlastně o řecko-gótský literární jazyk. Beer ve své studii velmi průkazně argumentuje tím, že nestačí konstatovat, kde a v čem se oba jazyky shodují, nýbrž že je třeba prozkoumat vývoj každé shodné vazby a pokusit se osvětlit nejdříve možnost jejího vzniku na podkladě germánském.

Svou pozornost nesoustřeďoval Beer jen na text Wulfilova překladu Bible, ale i na text mnohem obtížnější, a to na zlomky výkladu Janova evangelia (Skeireins), z nichž část se nachází ve vatikánské knihovně. Označují se tak podle prvního slova Skeireins (= výklad). Této problematice věnoval Beer studii s názvem „Skeireins, dílo Wulfilovo?“, v níž mu nejde jen o otázky syntaktické, ale i textově kritické. Beer hodnotí zasvěceně a kriticky edici a komentář této památky, kterou pořídil germanista Ernst Dietrich. Vytýká autorovi zejména to, že chce za každou cenu připisat autorství této památky Wulfilovi. Na základě důkladného textového rozboru, zejména se zaměřením na kategorii negace, ale i na jiné jevy, dochází Beer k závěru, že Wulfilovo autorství je neprokázané. Beer ve své argumentaci poukazuje i na to, že text řecké předlohy nebyl určen pro obecný lid, ale pro řecky vzdělané teology, a tuto skutečnost potvrzuje i rozdílný jazyk této památky od jazyka překladu Bible. Problematika „Skeireins“ nepřestala Beera nikdy lákat, k důkladnému rozboru se však už nedostal.

V tomto tematickém okruhu se Beer v dalším výzkumu zaměřoval na některé speciální otázky gótské syntaxe, jako např. na absolutní nominativ v gótštině, na otázky sloves bez pronominálního podmětu anebo na problematiku vlivu věty hlavní na způsob věty vedlejší v gótštině a rovněž v ostatních jazycích germánských.

Téměř všechny dosud uvedené Beerovy práce o gótštině mu připravovaly cestu k nejobsáhlejšímu a vrcholnému dílu, zabývajícím se otázkou vidovou, a to ke *Třem studiím o videch slovesného děje v gótštině*. První náznaky zájmu o tuto problematiku sahají až do let studentských a živý zájem o ni ho neopustil ani v letech pozdějších. Podnětem k této obšírné a materiálově podrobně dokládané práci byla kromě jiného Streitbergova teze, že gótská simplicia jsou z valné části perfektní. V těchto studiích Beer prokázal, že předpony nemají platnost perfektivizující (šlo např. o předpony fair-, faur-, fra-, ga-), nejsou formálními prostředky určité kolikosti dějové, jež vyplývá pouze z větné souvislosti a bližších určení. Proto jsou slovesa jednoduchá i prefigovaná jednostejně tu imperfektivní (durativa, iterativa), tu perfektivní. Podle Beera je třeba počítat naopak s tím, že Wulfilovi šlo o to, aby složeným tvarům řeckým odpovídaly složené tvary gótské a naopak. Tato snaha se ale kříží se slovotvornou funkcí prefixů, v této souvislosti je nutno počítat i se stylistickými záměry Wulfilovými. „Tři studie“ se obracejí svými důkazy proti Wilhelmu Streitbergovi, který hájil už zmíněnou tezi o tom, že předpony mají platnost perfektivizující, tedy obdobnou, jako je tomu v jazycích slovanských. Metodologicky jde o práci konfrontační, protože gótština se tu srovnává nejen s řečtinou a církevní slovanštinou, ale namnoze i s dalšími jazyky germánskými.

Beerův zájem se vedle gótštiny a tematiky syntaktické dále soustřeďoval na problematiku germanoslavistickou. Do tohoto tematického okruhu patří např. jeho studie „O stopách vlivu

německého v češtině staré“ (1905). Práce si všímá otázek příbuzenství jazyků balto-slovanských a germánských, možností hláskových vlivů němčiny na vývoj hláskoslovných procesů ve staré češtině, dotýká se i problému tzv. výpůjček z němčiny a v neposlední řadě se autor vyslovuje i k otázkám civilizace a jazyka. Obzvláště posledně jmenovaná tematika ho nepřestala zajímat ani později, o čemž svědčí i rukopis s pracovním titulem „Dějiny a jazyk Germánů“. Jen stručně lze konstatovat, že Beer německé vlivy na hláskoslovný systém český jako celek neuznával (na mysl měl zejména diftongizaci, monoftongizaci a přehlásky).

Delší dobu se Beer zabýval dějinami slov „böhmisch“ a „čechisch“. Bezprostředním podnětem k těmto úvahám a k napsání rozsáhlé studie „K dějinám slov böhmisch a čechisch“ (1917) byly tři články pražského germanisty Arnošta Krause, uveřejněné roku 1917 na pokračování v časopise „Naše doba“. Cílem Beerovy studie bylo ukázat, že představa, kterou vzbuzovaly Krausovy vývody o užívání termínu „Čeche, čechisch“ našimi buditeli (zejména Pelclem, Dobrovským a Palackým), neodpovídá skutečnosti, a že teorie, která chce nutnost termínu „čechisch“ ex post podepřít, nemůže před objektivní kritikou obstát. Beer ukazuje na četných příkladech už ze starších stádií, že představa ochuzení významu slova „böhmisch“, kterou profesor Kraus přijal za svou, je mylná, a naopak dovozuje, že jediným historicky oprávněným názvem našeho národa je „böhmisch“. Domnívá se, že rozštěpení významu obou synonym nikdy nenastalo a že pro toto rozštěpení ani neexistovaly podmínky. Josef Pekař ve své vesměs kladné recenzi Beerovy práce ale podotýká, že pokud má čechisch pejorativní význam, pak by se tím hrději k němu hlásil.

V této souvislosti je nutno zdůraznit, že Beer měl dokonalý rozhled po tehdejší problematice lingvistické (včetně aktuální sekundární literatury, i díky osobním stykům), a to byl také jeden z důvodů pro jeho směrlá a polemická tažení na obhajobu vlastních názorů. Bylo tomu tak v případě názorů na vidy slovesného děje (proti Wilhelmu Streitbergovi), či proti Arnoštu Krausovi. Budiž zde ale připomenut jeden z mnoha sympatických rysů profesora Beera, a to, že se – byť i po letech – se svými protivníky vždy smířil. A nebyli to jen Streitberg a Kraus, ale i mnozí jiní, kteří v tomto stručném přehledu nemohli být uvedeni. O Beerově stálém zájmu o stratifikaci jazyka, o jazyky různých stavů a povolání, svědčí výmluvně jeho studie o vojenské mluvě, která vyšla v Novém Atheneu roku 1920, nebo např. stať „Argot a slangy“, v níž objasňuje mnohá nejasná slova a přináší nový materiál.

Stranou nemůže zůstat ani Beerova práce bibliografická, zejména v souvislosti s jeho redaktorskou činností v „Naší vědě“. Jí věnoval takřka všechn svůj čas, píli i nadání. Teprve s časovým odstupem je možno ocenit tento jeho jedinečný počin vydávat v Brně kritický časopis, který si získal oblibu v celé tehdejší republice. Do Beerovy pracovny tehdy směřovala velice četná korespondence nejen kolegů z duchovědných oborů, kteří měli zájem v tomto časopise publikovat a vyjádřit svá kritická mínění, ale byli to i představitelé oborů a disciplín více či méně vzdálených. „Kritika je předpokladem a metodou vědy i vědeckosti“, to bylo Beerovo credo, kterým explicitně navazoval na profil Masarykova časopisu Athenaeum. I „Naše věda“ přinášela hlavně recenze a informace o zahraničním i domácím vývoji akademických disciplín a z oblasti literární kritiky. V menší míře se zde objevovaly původní články, především z oblasti humanitních a společenských věd. Za okupace byla redakční práce postižena cenzurou, až bylo vydávání zastaveno úplně. Po vynucené přestávce se časopis „Naše věda“ pod Beerovým vedením vrátil (do roku 1950, tedy do Beerovy smrti) na své kritické pozice. Charakteristické je, že XXIV. ročník v roce 1946 přináší Beerův úvodník s programovým názvem: „Pokračujeme!“ Vedle programově esenciálních pasáží obsahuje tento text i ostrou kritiku stavu budov brněnské univerzity, obzvláště knihovny, které měly být podle zakladatelským plánů již dávno dostavěny nebo přestavěny. Skoro by se zdálo, že oprávněné požadavky tehdejší jsou realizovány až v naší době, a to jak výstavbou kampusu v Bohunicích, tak unikátní rekonstrukcí areálu na ulici Arna Nováka.

K šedesátinám svého učitele připravili Beerovi žáci *Hrst studií a vzpomínek*; kaleidoskop odborných statí a osobních vyznání má v záhlaví „Přání“, báseň Ivana Blatného. Mezi přispěvateli jsou Pavel Trost (O německém přízvuku), Miloš Dokulil (Morfologické kategorie pasiva v jazycích severských), Leopold Zatočil (Guta-saga) a další. Julius Heidenreich vzpomíná v části „Jeho lidská tvář“ na Beera-pedagoga.

„Nápadně štíhlá postava vystoupila na katedru. Dlouhé ruce vylovily z hlubin náprsní kapsy přednáškové archy, popsané pevnými archy výrazného písma, gramatických vzorců, jazykových dokladů a hypotetických hvězdiček.[...] Z jeho modrých očí za velkým skřipcem s černou obru-
bou zářila hrdá důstojnost a sebevědomá jistota. Vlasy prokvétaly tu a tam na skráních prvním stříbrem, s nímž ladila oblíbená šed' jeho vkusně elegantního zevnějšku. Posluchačstvo ztichlo. Profesor Beer sundal obřadně skřipec, pomalu si jej pročistil, znovu nasadil, zvolna přehlédl posluchárnu a začal přednášet. Každá jeho přednáška byla obřad božstvu germánské jazykovědy...“¹

Ze všeho, co bylo o profesoru Beerovi uvedeno, jasně vyplývá, že patřil mezi tehdejší evropskou germanistickou elitu. Byl nejen jedním ze zakladatelů brněnské germanistiky, ale patřil i k budovatelům a organizátorům filozofické fakulty a Masarykovy univerzity. Byl to člověk školený na významných zahraničních univerzitách, který neustále zdůrazňoval „majestát vědy a nadřazenost ducha“. Profesor Beer byl člověk ryzího charakteru, což se projevilo právě v době pro něho i pro národ velmi těžké.

1 *Hrst studií a vzpomínek. Prof. dr. Ant. Beerovi jeho žáci.* Brno: Odbočka jednoty českých filologů v Brně, 1941, s. 122–123.

Stanislav Sahánek – oběť nacistické zvěle

Třetí významnou postavou meziválečné germanistiky na Masarykově univerzitě byl Stanislav Sahánek. Narodil se 15. července 1883 v Trávníku u Kroměříže. (S místem narození možná souvisí i jeho celoživotní zájem o Marii von Ebner-Eschenbachovou.) Po maturitě v roce 1902 studoval krátce, jen jeden semestr, katolickou teologii v Olomouci. Poté v letech 1902–1906 germanistiku a bohemistiku na Karlově univerzitě v Praze. Po ukončení studia byl činný jako středoškolský profesor v Uherském Hradišti, v Třebíči a v Brně. Současně působil i jako lektor na Masarykově univerzitě a na brněnské technice. Roku 1921 promoval na filozofické fakultě Masarykovy univerzity u profesora Jana Krejčího s prací o Marii von Ebner-Eschenbachové („České prvky v díle Marie von Ebner-Eschenbachové“), roku 1935 pak se habilitoval pro obor německá literatura na Komenského univerzitě v Bratislavě. Roku 1939 byla *venia docendi* přenesena na Masarykovu univerzitu v Brně. Krátce na to byl navržen na mimořádnou profesuru – měl se stát nástupcem Jana Krejčího. Ten sice zprvu počítal s Vojtěchem Jirátem; když ten ale odmítl přejít do Brna, nepřicházel nikdo jiný než Sahánek v úvahu. V tomtéž roce však byly české vysoké školy, jak je známo, uzavřeny.

Stanislav Sahánek se zapojil do podzemní činnosti Obrany národa. Na jaře 1941 byl zatčen gestapem a o rok později, dne 27. února 1942, zahynul v koncentračním táboře Mauthausen. V roce 1947 byl S. Sahánek in memoriam jmenován řádným univerzitním profesorem a gymnaziálním ředitelem.

Stanislav Sahánek byl na jedné straně velmi zkušeným praktikem, který sepsal, sestavil a vydal četné příručky a pomůcky. Jako například příručku německého pravopisu nebo obsahy literárních děl či komentovanou četbu pro gymnázia (např. prózy Johanna P. Hebela). Všechny tyto tituly byly velmi oblíbené a vycházely v nových vydáních, některé dokonce ještě i po druhé světové válce. Sahánek byl rovněž činný jako překladatel; přeložil např. do němčiny *Dějiny české literatury* Arna Nováka. Byl rovněž autorem germanistických hesel pro velkou encyklopedii *Masarykův slovník naučný* atd.

Na druhé straně se Sahánek po celý život systematicky zabýval německy psanou moravskou literaturou. Od počátku to byla především Marie von Ebner-Eschenbachová, které se věnoval. Na obdobná regionálně ukotvená témata následovala řada článků a recenzí, z nichž nejvýznamnější je německy psané pojednání „Česká vesnice u Marie von Ebner-Eschenbachové“ (*Das tschechische Dorf bei Marie von Ebner-Eschenbach*). V roce 1934 vydal knihu *Ferdinand Saar*, jež byla současně jeho prací habilitační. Jedná se o monografii, jejíž druhá část je věnována české problematice u Saara. Obsírně se Sahánek zabývá těmi díly Saarovými, která nějakým způsobem souvisejí s Moravou (nebo s Čechami). Velkou roli zde hraje moravská krajina nebo moravské postavy. Sahánek přirozeně zkoumá i Saarův vztah k Čechům a srovnává jej v tomto bodě s Ebner-Eschenbachovou. Saar posuzoval české snahy o emancipaci spíše negativně, zatímco Ebner-Eschenbachová byla v tomto ohledu neutrální, nebyla nacionalistická.

Druhou větší publikací byla kniha *Literární biedermeier v německém písemnictví* (1938). První díl je spíše informativní, ve druhém představuje na konkrétních příkladech své teze: probírá život a dílo Stiftera, Grillparzera a Mörika. Téma biedermeieru bylo tehdy dosti aktuální (Kluckhohn, Pongs a další), v Praze se biedermeierem intenzivně zabýval také Vojtěch Jirátek, který toto téma analyzoval i v české literatuře, což Sahánek nedělal.

Stanislav Sahánek

Zdroj: Vlastivědný věstník moravský, 1. roč, s. X

Krátce před svým zatčením vydal Sahánek svou třetí knihu, a to *Přehledné dějiny německého písemnictví* (1941). Jedná se o téměř 300 stránek čítající vylíčení dějin německé literatury, které zřejmě mělo primárně sloužit praktickým účelům (k přípravě na maturity a podobné zkoušky). Nejrozsáhlejší a nejvyváženější jsou partie o německé klasice (18. století, klasika a romantismus). Nejstarší období jsou zpracována takřka jen heslovitě. Problémy jiného rázu se objevují v 19. století. Např. Heinrich Heine a Ludwig Börne jsou probíráni velmi stručně, vlastně jsou jen zmíněni (v rejstříku ke knize se jejich jména nevyskytují). Při prezentaci písemnictví 20. století jsou mnozí významní autoři vynecháni (např. Thomas Mann). V posledních kapitolách je zevrubně pojednáváno o „Heimatkunst“ a o „národně-socialistické literatuře“. Velkým kladem knihy je analýza německo-českých styků a německy psané literatury z Čech a Moravy. Tak na s. 48 je například zmiňován Freiherr von Petrasch a jeho *Societas incognitorum*, na s. 138 pak olomoucký romantik Joseph Leonhard Knoll (1775–1841) a jeho básnická škola.

Dílo vznikalo zřejmě pod silným politickým tlakem nacistů, z dobových zdrojů vyplývá, že Sahánkovi bylo vyhrožováno smrtí. Na druhou stranu se nedá zcela vyloučit, že by byl Sahánek měl, kdyby byl nezahynul v koncentračním táboře, kvůli tomuto textu politické potíže. Podobně jako například Ladislav Heger, který působil v Olomouci. (Heger byl na základě jedné brožury

o němčině, kterou uveřejnil za války, obviněn z kolaborace s nacisty a byl velmi dlouho vyloučen z pedagogického procesu.) Sahánek byl na české straně mezi prvními, kdo se soustavně zabýval moravskou německy psanou literaturou. O Marii von Ebner-Eschenbachové však před ním česky psali Jan Krejčí (v časopise „Naše doba“ 1902) a nordista Gustav Pallas roku 1907 v ročence gymnázia v Místku.

Dílo Stanislava Sahánka zůstalo bohužel jen torzem. Monografie o Ferdinandu Saarovi měla totiž být prostředním dílem trilogie, jejíž první díl měl být věnován Marii von Ebner-Eschenbachové a třetí Jakobu Juliovi Davidovi. Kniha o Saarovi a o biedermeieru byly kladně přijaty, jak dokazují pozitivní recenze. Nejvýše je hodnocena monografie o Saarovi a drobnější práce o Ebner-Eschenbachové. S výjimkou studie o Ebner-Eschenbachové v *Xenia Pragensia* (1929) byly všechny jeho práce psány česky, takže zůstaly německým čtenářům nepřístupné. (Kniha o Saarovi má jen krátké anglické shrnutí.) Psát česky bylo totiž tehdy politikum, např. jeho současník Antonín Beer psal některé své teoretické práce také česky, a ty proto zůstaly neznámé. Sahánkovy *Dějiny německé literatury v přehledu* byly prvním česky psaným dílem tohoto druhu a dlouho jediným zůstaly. Některá problematická místa by byl nepochybně ve druhém vydání korigoval, kdyby se byl dožil konce války. Nejde jen pouze o problémy politického rázu, ale i o některé formulace, na nichž je patrné, že vznikaly pod časovým tlakem.

Sahánkovo dílo (a současně i některé tendence, patrné v brněnské germanistice ve srovnání s pražskou) ocenil i jeden z nejkritičtějších duchů české germanistiky 20. století, Rio Preisner. Ocituje z jeho neobyčejně kritického „Epitafu pro českou germanistiku“ z roku 1976:

Stanislav Sahánek, do své tragické smrti docent Masarykovy univerzity v Brně, navázal dílem na zájem Jana Krejčího o komparatistický výzkum německo-moravských literárních filií, dílem se soustředil na tenkrát nové téma: výzkum epochy tzv. biedermeieru, téma, které paralelně s ním na pražské germanistice rozvinul Vojtěch Jirát. Obdobně jako u Krejčího lze i u Sahánka zaznamenat – jak u nové badatelské generace ani nebylo jinak možné – metodologický přesun. Od někdejšího schererovského pozitivismu Krausovy školy přechází Sahánek k pokusu o strukturální rozbor na pozadí sociologických aspektů básnického díla. Sahánkova německo-moravská komparatistika je zastoupena studiemi o Marii Ebner-Eschenbachové a zejména pak monografií o Ferdinandu von Saarovi. U Sahánka dochází k důležité proměně perspektivy. Přenesení těžiště z Čech na Moravu viditelně proměnilo samu strukturu vztahu mezi českou a německou kulturou. Namísto strohé historicko-politické a kulturně a nábožensky podmíněné hraniční čáry mezi Čechy a říšskými Němci nastupuje vzájemně se prostupující symbióza české a rakouské kultury. Na rozdíl od pražské německé germanistiky se české germanistice v Brně díky jejímu komparatistickému gruntu daří uniknout svádění z Německa importované čiré duchovědy. Česká komparatistika dostává zcela novou kvalitu. Její bojovně obranný charakter zůstává sice zachován, ale stává se mnohem komplexnějším a překračuje všechn nacionalistický dualismus. Jak vzdálena je Sahánkova česko-rakouská komparatistika „ideji husitství“ jeho učitele Arnošta Krause. Na Moravě si Sahánek uvědomuje, že česko-rakouský kulturněhistorický vztah nelze s vědeckou vážností redukovat na ideologický konflikt a že bez vědomí bohaté, pluralitní strukturovanosti tu nelze dojít k reálnému poznání. I Sahánek musí nakonec u rakouské aristokratky Marie von Ebner-Eschenbachové konstatovat nepochybný pozitivní etický vztah k prostému českému člověku – i když přísný a podmíněný autorčiny pedagogickými sklony a ovšem také její „feudální“ perspektivou.²

2 PREISNER, Rio: „Epitaf pro českou germanistiku.“ In: Rio Preisner: *Když myslím na Evropu*. Praha: 2003, s. 210–211.

Poválečné hledání nové identity oboru

Spojovacím článkem mezi germanistikou období meziválečného a období poválečného, dobou nového počátku po mnohaletém období uzavření českých vysokých škol, byl Beerův žák Leopold Zatočil.

Leopold Zatočil se narodil 17. října 1905 Židlochovicích. Po maturitě na německém gymnáziu v Olomouci (1926) studoval na filozofické fakultě Masarykovy univerzity obory germanistika a slavistika. K jeho učitelům na fakultě patřili především Antonín Beer, Jan Krejčí, Stanislav Souček a František Trávníček. V rámci studijních pobytů na univerzitách v Německu (Berlín) a ve Skandinávii (Uppsala) rozšířil oblast svého zájmu o nordistiku. Roku 1931 získal titul PhDr. na základě dizertace *Příspěvky ke gótské a středohornoněmecké syntaxi* (*Beiträge zur gotischen und mittelhochdeutschen Syntax*), roku 1937 se pak habilitoval pro obor germánská filologie. Až do uzavření českých vysokých škol byl Leopold Zatočil činný v tehdejší semináři pro germánskou filologii, nejprve jako asistent a od roku 1937 jako docent. Během války působil na dívčím reálném gymnáziu v Brně. Profesorem pro obor germánská filologie byl jmenován roku 1945 a v letech 1950–1970 byl vedoucím katedry germanistiky a nordistiky filozofické fakulty brněnské univerzity. V letech 1948–1953 byl Leopold Zatočil rovněž pedagogicky činný na filozofické fakultě Karlovy univerzity.

Zatočilův odborný zájem nebyl soustředěn pouze na lingvistiku. Pohyboval se rovněž v hraniční oblasti mezi filologií a filologicky orientovanou literární historií. V jeho badatelské činnosti zauímají významné místo práce, věnované velmi rozšířeným středověkým didaktickým textům s rozsáhlou překladovou tradicí. Nejdůležitější je zde nepochybně jeho rozsáhlá shrnující monografie *Cato a Facetus* (1952).

Dále se Zatočil věnoval především lingvistickému a literárnímu zkoumání středověkých a pozdně středověkých literárních památek, zejména středohornoněmeckých, z východních oblastí. Zvláštní pozornost věnoval památkám provenience slezské (viz např. jeho „Kritický pohled na německé písemnictví staroslezské“ z roku 1950 i řada prací dalších). Jeho zvláštní zájem přirozeně poutaly i německo-české literární vztahy ve středověku. Viz např. delší studie „K závislosti staročeské Alexandreidy na skladbě Ulricha z Eschenbachu“ (*Zur Frage der Abhängigkeit der altschechischen Alexandreis von der Dichtung Ulrichs von Eschenbach*, 1941). Jako žák profesora Beera se intenzivně zabýval i syntaxí a slovesnou flexí nejstarších období. (Viz např. studie „Ge- bei den sogenannten perfektiven und unperfektiven Simplizien“, 1959). Pominout nelze ani Zatočilův značný zájem lingvistický i literárně-historický o starší památky v nizozemštině a ve skandinávských jazycích. Z oblasti nordistické je nejvýznamnější český překlad *Ságy o Volsunzích* (*Volsungasaga*, 1960), obsahující vedle rozsáhlého komentáře také kompletní přepis staroislandského textu a unikátní slovník staroislandsko-český.

Bibliografie Leopolda Zatočila je velmi rozsáhlá. Jeho celoživotnímu zájmu se těšil „Ackermann aus Böhmen“. Především ho zaujal vztah staročeského Tkadlečka k Ackermannovi, jak o tom pojednává ve studii „Poznámky ke slohu staročeského Tkadlečka a jeho poměru k Ackermannovi“ (*Bemerkungen zum Stil des altschechischen Tkadleček und dessen Verhältnis zum Ackermann*, 1938) a v dlouhé řadě dalších prací na obdobná témata.

Prof. Zatočil s kolegy na začátku osmdesátých let. Zleva dole Jan Chloupek, Jiří Žaža, Leopold Zatočil, zleva nahoře Jan Chytil, Eliška Hladká, Zdeněk Masařík, Jiří Malíř, Miroslav Mikulášek

Zdroj: Archiv Jiřího Munzara

Leopold Zatočil byl důstojným pokračovatelem brněnské meziválečné lingvistiky. Jako jediný český profesor germanistiky bezprostředně v poválečných letech požíval i úcty coby autorita rázu celostátního, jak o tom svědčí i jeho tehdejší působení na Karlově univerzitě.

Vedle profesora Zatočila navázal na meziválečné tradice germanistiky v poválečném období také Karel Krejčí.

Karel Krejčí se narodil 15. ledna 1905 ve Vídni. Vysokoškolské vzdělání získal na Masarykově univerzitě v Brně, kde vystudoval na filozofické fakultě germanistiku u profesora Jana Krejčího a profesora Antonína Beera. Po absolutoriu působil jako středoškolský profesor na obchodní akademii v Brně. Na filozofické fakultě, kam byl povolán v roce 1952 a kde se roku 1966 habilitoval, působil až do svého penzionování v roce 1970. Zemřel dne 9. července 1978.

Jeho zájem se soustřeďoval, v návaznosti na tradici literárněvědné brněnské germanistiky a zejména na osobu a dílo svého učitele profesora Jana Krejčího, především na německy píšící a dosud veřejnosti poměrně málo známé autory z Moravy. Dílčí výsledky uveřejnil v řadě článků, jeho nejvýznamnějším dílem na tomto poli je však monografie *Oskar Jellinek – Leben und Werk* z roku 1967, věnovaná brněnskému rodákovi, neprávem takřka zapomenutému prozaikovi, básníkovi a dramatikovi (narozen v Brně roku 1866, zemřel v Los Angeles roku 1949). Jellinekovy nejvýznamnější, většinou tragické osudové novely, pro které je příznačná erotika a rodinné tragédie, se odehrávají v selském prostředí na jižní Moravě. Jeho divadelní hry pak čerpají z autorovy vlastní soudní praxe.

Kromě Jellineka se Krejčí věnoval i různým aspektům díla s Moravou spjatého Ferdinanda von Saara, v čemž navazoval na práci Stanislava Sahánka. Významná je zde především jeho rozsáhlejší studie „Ein mährisches ‚Hermann und Dorothea‘ Epos. Zur 130. Wiederkehr von

Pracovna prof. Zatočila před přestěhováním germanistiky z ulice Arna Nováka do budovy na Jaselskou, 2005
Zdroj: Archiv ÚGNN

Ferdinand von Saars Geburtstag“ z roku 1963. Plánovanou monografii *Das slawische-tschechische Element bei Ferdinand von Saar* již bohužel nestačil dokončit. Kromě Saara se však soustředoval i na další moravské německy píšící autory, a to především na vybrané aspekty v díle Marie von Ebner-Eschenbachové a Jakoba Julia Davida.

Krejčí se však zaměřoval nejen na Moravu, ale i na autory jiné provenience: zejména to byl pražský rodák Franz Kafka. O Kafkovi pak také přednášel na dnes již legendární konferenci v Liblicích v roce 1963, a to na téma „K problému umělce u Franze Kafky“. Neobyčejně se zajímal o literaturu rakouskou: byl mj. členem rakouské Lenau-Gesellschaft a v rámci této společnosti proslovil řadu přednášek a referátů. Rozsáhlá byla i Krejčího činnost popularizující, recenzní a překladatelská. Jako praktický bilingvista (díky svým vídeňským počátkům) byl pro překládání oběma směry výborně disponován.

Karel Krejčí na své učitele navázal i plodným pedagogickým působením a po krátké, germanistice bezprostředně po válce nepříznivé situaci, zahájil nové období literárně zaměřené germanistiky v Brně.

Kořeny a kontexty

Nejvýraznější postavou brněnské poválečné germanistiky je nepochybně dlouholetý vedoucí katedry Zdeněk Masařík.

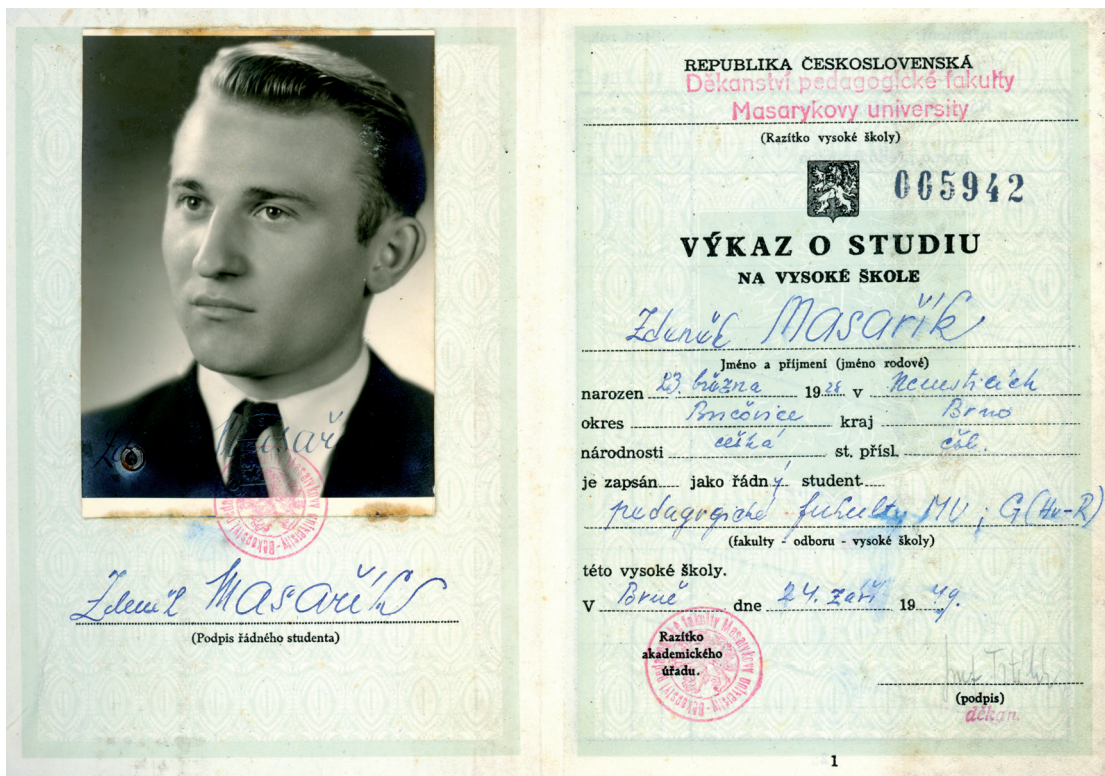
Zdeněk Masařík se narodil 23. března 1928 v jihomoravské obci Nemotice (okres Vyškov). Po absolvování základní školy a gymnázia v Bučovicích (maturoval roku 1949) započal studium na Masarykově univerzitě: obory němčina, ruština a hudební výchova. Po ukončení 6. semestru odešel jako stipendista na univerzitu v Lipsku, kde pokračoval ve studiu germanistiky a pod vedením renomovaného profesora Henrika Beckera napsal svou diplomovou práci na téma *Zur Situation des deutschen Wortschatzes nach 1945*. Roku 1953 pak na lipské univerzitě složil státní zkoušku. V Lipsku navštěvoval přednášky a semináře řady známých germanistů, jako byli např. Theodor Frings, Ludwig Erich Schmitt nebo Elisabeth Karg-Gasterstätt; pobyt v Lipsku rozhodujícím způsobem ovlivnil celou jeho další odbornou dráhu (zájem o historický vývoj jazyka, o dialektologii, o tzv. kancelářský jazyk, o vývojové tendence současného jazyka). Po návratu do Brna v podzimním semestru 1953-1954 nastoupil na katedře germanistiky filozofické fakulty jako interní vědecký aspirant. Svou dizertaci, v níž zkoumal úřední němčinu (*Kanzleisprache*) v brněnské oblasti ve 14. a 15. století *Die Sprache der Brünner deutschen Urkunden*, úspěšně obhájil v roce 1959 na Karlově univerzitě v Praze. O této problematice tehdy publikoval i řadu dílčích článků a studií.

Této problematice byla také věnována i jeho práce habilitační *Die mittelalterliche deutsche Kanzleisprache Süd- und Mittelmährens* (1965, publikováno 1966). Hodnost DrSc. pak získal na základě práce *Die frühneuhochdeutsche Geschäftssprache in Mähren*, kterou úspěšně obhájil roku 1984 na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Všechny tři uvedené práce jsou založeny na bohatém a neobyčejně rozsáhlém pramenném rukopisném materiálu. Při práci na nich hrály velkou úlohu i pomocné vědy historické, konkrétně pak častá a plodná spolupráce s brněnským historikem profesorem Miroslavem Flodrem.

Kromě středověkého a raně novověkého úředního jazyka patřil Masaříkův zájem, v návaznosti na tradice brněnské germanistiky, i některým středověkým literárním dílům. Byl to například mikulovský zlomek legendy *Barlaam und Josaphat* z pera Rudolfa von Ems (1974), dále pak rýmovaný i prozaický překlad *Dalimilovy kroniky* (1991, 1993); rovněž tak nepublikovaná dílčí zkoumání německého překladu *Pulkavovy kroniky*.

Přestože se profesor Masařík zabýval převážně staršími formami jazyka, věnoval se významnou měrou i jazyku současnému a jeho některým aspektům. Zejména se velmi zajímal o různé formy modality. Při jejím zkoumání se zaměřoval především na kontrastní přístup, na srovnávání jednotlivých jevů v němčině a v češtině, většinou ve spolupráci s brněnskými bohemisty, jmenovitě s Miroslavem Greplem.

Pominout v této souvislosti samozřejmě nelze Masaříkovu spolupráci s četnými zahraničními a mezinárodními institucemi i jeho osobní kontakty s předními světovými germanisty. To začalo již v mládí, v době studií v Lipsku, a pokračovalo v době jeho působení jako lektora na Humboldtově univerzitě v 60. letech. Díky přiznání Humboldtova stipendia a s tím souvisejícími studijními pobyty (např. *Deutsches Sprachatlas* v Marburgu v roce 1968) mohl v 60. letech navázat také řadu důležitých osobních kontaktů s předními germanisty v tehdejší Německé spolkové

REPUBLICA ČESKOSLOVENSKÁ
 Dekanství pedagogické fakulty
 Masarykovy university
 (Razítko vysoké školy)

005942

VÝKAZ O STUDIU
 NA VYSOKÉ ŠKOLE

Zdeňek Masařík

Jméno a příjmení (jméno rodové)

narozen *23. března* 19*28* v *Kouřimě*
 okres *Brno* kraj *Brno*
 národnosti *česká* st. přísl. *čsl.*
 je zapsán jako řádný student
pedagogické fakulty MU; G(Hu-R)
 (fakulty - odboru - vysoké školy)

této vysoké školy.
 v *Brně* dne *24. září* 19*49*

Razítko akademického úřadu.

(podpis) *adon*

1

Studentský index Zdeňka Masaříka
 Zdroj: Archiv MU, fond B 134

Zdeněk Masařík při debatě s kolegy v roce 2012 (spolu s Ivou Zündorf)
 Zdroj: Archiv ÚGNN

republice (Günter Bellmann, Hans Peter Althaus, později pak Albrecht Greule a Norbert Richard Wolf). Tyto kontakty byly pak ovšem v 70. a 80. letech velmi omezeny. Zmínit je nutno i jeho mnohaleté působení v komisi germanistů, koordinující odborné styky mezi tehdejší NDR a ČSSR (např. brněnská katedra udržovala dlouholetou a plodnou spolupráci s germanistikou a nordistikou na univerzitě v Greifswaldu). V roce 1983 byla profesoru Masaříkovi jako uznání za jeho zásluhy při zkoumání německého jazyka a při koordinaci bádání o starších stádiích jazyka udělena prestižní cena Jakuba a Wilhelma Grimma (Jacob-und-Wilhelm Grimm-Preis).

Základní okruhy Masaříkova odborného působení byly již naznačeny, souhrnně lze uvést ještě etapy jeho akademické dráhy: vědecký aspirant (1953–1956), odborný asistent (1956–1966), CSc. (1960), lektor češtiny na Humboldtově univerzitě (1960–1962), jmenování docentem (1966), přiznán titul DrSc. (1984), jmenování profesorem pro germánskou filologii (1986). Po emeritování dosavadního vedoucího katedry profesora Zatočila, jehož žákem Masařík byl, se stal vedoucím katedry germanistiky a nordistiky, kterou vedl v letech 1971–1991. V letech 1984–1989 byl současně vedoucím katedry anglistiky a amerikanistiky a zasloužil se o zachování této katedry jako samostatné jednotky. V letech 1987–1989 působil jako proděkan filozofické fakulty. I po svém emeritování se profesor Masařík podílel jako pedagog aktivně na činnosti katedry až do roku 2012 a prakticky až do své smrti (zemřel 19. října 2016) zůstával s ústavem v pravidelném osobním kontaktu. Jako pedagog působil po léta i na ústavu archivnictví a pomocných věd historických, kde studentům zprostředkovával znalosti středověké němčiny.

Profesor Masařík v roce 1977 založil a v následujících letech jako hlavní redaktor vedl odborné germanistické periodikum „Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik“, které se postupně stalo uznávaným odborným časopisem. Byl i iniciátorem a dlouholetým předsedou Svazu germanistů České republiky.

Kromě působení na filozofické fakultě Masarykovy univerzity si profesor Masařík získal i velké zásluhy o germanistiku na ostatních univerzitách v České republice. Především se jedná o Slezskou univerzitu v Opavě, kde se již počátkem 90. let významnou měrou podílel na založení tamější germanistiky a po řadu let byl v Opavě i pedagogicky činný. Od poloviny 90. let pak aktivně působil i na nově se konstituující germanistice na univerzitě v Ostravě.

Profesor Masařík byl osobností nezapomenutelnou, jeho zásluhy odborné i organizační jsou velké, bez něho si všestranný rozvoj germanistiky na Masarykově univerzitě i v České republice v období druhé poloviny 20. století nelze představit.

Druhou významnou osobností poválečné brněnské germanistiky je medievistka a lingvistka Eva Uhrová. Narodila 7. dubna 1933 v Praze, po maturitě na gymnáziu v Brně (roku 1952) studovala v letech 1952–1957 na filozofické fakultě brněnské univerzity obory němčina a ruština. Po dvouletém působení na středních školách byla v roce 1959 přijata jako asistentka na tehdejší Katedru germanistiky filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně, kde pracovala nepřetržitě po více než 40 let. Postupně byla asistentkou a odbornou asistentkou, roku 1980 pak byla jmenována docentkou. Dlouhodobě byla také tajemnicí katedry a zástupkyní vedoucího katedry.

Od příchodu na katedru se kromě pedagogického působení začala zabývat i odbornou vědeckou činností. Orientovala se zpočátku na problematiku jazykového vývoje němčiny, zejména na shledávání pramenů a následný rozbor středověké rukopisné literatury vzniklé na našem území, dále pak na porovnání těchto památek s jinojazyčnými verzemi. Kandidátskou práci *Sprachliche und literaturhistorische Analyse zweier Lucidariushandschriften aus dem 15. Jahrhundert*, z velké části publikovanou v odborných časopisech, obhájila v roce 1966. O tom, že se zaměřovala již od počátku své odborné činnosti na srovnávání němčiny s češtinou, svědčí pak její studie na příbuzné téma „Bemerkungen zum deutschen und altschechischen Lucidarius“ (1965). Další práce obdobného charakteru byly věnovány rozboru dvou rukopisů německé verze Cestopisu tzv. Mandevilla („Eine Prager deutsche Handschrift der Reisebeschreibung Mandevilles“, „Bemerkungen zur deutschen Fassung der Reisebeschreibung Mandevilles“, 1974). Jinou oblastí,

Oslava na katedře v polovině 90. let. Zleva Libor Štukavec, Otto Hájek, Zdeněk Mareček, Blanka Vacková, Jaromír Zeman, Jiří Munzar
Zdroj: Archiv ÚGNN

Porada v knihovně katedry. Zleva Jiří Munzar, Libor Štukavec, Marta Stojanová
Zdroj: Archiv MU, fond B 134

které se Uhrová věnovala, pak byla pozdně středověká traktátová literatura („Zur spätmittelalterlichen Traktatliteratur“, 1970).

V další odborné činnosti se Eva Uhrová zaměřila na současný německý jazyk, a to především v konfrontaci s češtinou. V těchto pracích se soustřeďovala na výzkum mluveného jazyka, zejména se zřetelem k praktické výuce. Jiné práce, týkající se problematiky současného jazyka, jsou věnovány většinou lexikologii, konkrétně např. problematice vidu a průběhu slovesného děje. Na hranici mezi lexikologií a literární vědou jsou konfrontační studie z oblasti onomastiky, případně literární onomastiky. Po více než 40. let byla docentka Uhrová velmi aktivní členkou kolektivu brněnské germanistiky ve druhé polovině 20. století po všech stránkách a lze jen opakovat to, co bylo řečeno o profesoru Masaříkovi: bez jejího odborného a pedagogického působení si lze jen velmi těžko představit úspěšnou existenci tohoto oboru na úrovni.

Na cestě do současnosti

Od počátku 70. let nastupuje na brněnské germanistice další generace učitelů. Jsou to lingvista Jaromír Zeman a literární historikové Jiří Munzar a Jaroslav Kovář. Všichni tři dosud na ústavu aktivně působí.

Mezinárodně uznávanou osobností je lingvista Jaromír Zeman. Narodil se 8. 1. 1945 v Příbramě a po maturitě studoval germanistiku a anglistiku na univerzitě v Brně a na Univerzitě Martina Luthera v Halle. Na nynějším Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky FF MU působí od roku 1969. Roku 1972 obhájil v Brně práci *Zur Sprache der Troppauer deutschen Urkunden* a získal titul PhDr. Poté po tříletém studijním pobytu na Univerzitě Karla Marxe v Lipsku obhájil tamtéž roku 1975 práci *Untersuchungen zur Satzgliederung in der deutschen Sprache der Gegenwart*, a získal tak titul dr.phil./CSc. Roku 1990 byl jmenován docentem pro obor německý jazyk, roku 2002 pak se habilitoval pro obor německý jazyk studií *Die deutsche Wortstellung*. Absolvoval řadu stáží na univerzitách a odborných germanistických pracovištích v Pasově, v Řezně, ve Vídni, v Oslo a v Moskvě.

Mezi Zemanovými publikacemi zaujímají významné místo analýzy středověkých textů, a to jak textů listinného charakteru tak i legend (např. *Die Marienlegende des Heinrich Clüsenère*, kterou vydal, přeložil a komentoval). Druhou badatelskou oblastí je slovosled a syntax současné němčiny. Z nesčetných dílčích publikací zde vyniká rozsáhlá publikace zásadního rázu *Die deutsche Wortstellung*, vydaná roku 2002 ve Vídni, které se dostalo velmi dobrého přijetí.

Všestranný zájem germanistický je patrný i na Zemanově činnosti pedagogické. Kromě úzce specializovaných germanistických, současné němčině věnovaných přednášek a seminářů, přednáší např. úvod do gótstiny a norskou syntax.

Literární historik Jiří Munzar se narodil 7. února 1937 v Praze a tam i navštěvoval střední školu a maturoval roku 1955. V letech 1955–1960 studoval na filozofické fakultě Karlovy univerzity, kde získal roku 1967 titul PhDr. pro obor germánské literatury a dějiny divadla prací „Ibsen a jeho ohlas v Anglii“. Aprobaci získal postupně pro obory anglistika, nordistika, rusistika a germanistika. Působil nejprve na Katedře jazyků ČSAV v Praze (1962–1968), poté v letech 1968–1970 na Vysoké škole zemědělské v Brně a od roku 1971 na Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky FF MU. Roku 1982 získal hodnost CSc. na základě monografie *Angažovanost v tvorbě Grahama Greena*, roku 1986 byl jmenován docentem pro obor germánské literatury. Roku 1997 obhájil habilitační práci *K problematice německo-českých literárních vztahů* a roku 2000 byl jmenován profesorem pro obor dějiny německé literatury. Absolvoval řadu zahraničních stáží (Lipsko, Kolín nad Rýnem, Řezno, Kodaň, Oslo) a účastnil se aktivně četných mezinárodních konferencí doma i v zahraničí (USA, Norsko, Dánsko, Německo, Rakousko, Francie). Roku 1995 mu byla udělena Humboldtova cena. V letech 1991–2003 byl vedoucím ústavu. Po řadu let působil současně i na univerzitě v Hradci Králové.

V oblasti pedagogické se zaměřuje na dějiny německé literatury a dějiny literatur skandinávských, avšak uplatňuje i své zaměření komparatistické (vztahy německé literatury k literaturám světovým, jejich vzájemné ovlivňování). Velkou řadu prací věnoval německy píšícím autorům z Čech a Moravy (zejména to byli Marie von Ebner-Eschenbachová, Franz Werfel, Max Brod), recepci německých a rakouských autorů u nás a vůbec česko-německým literárním

vztahům, dále pak problematice translatologické. Autoři současní, kterými se nejvíce zabýval, jsou Graham Greene a Heinrich Böll. Rovněž Munzarova činnost překladatelská stojí za pozornost. Překládal nejvíce z němčiny a angličtiny, ale také ze švédštiny a ruštiny, a to beletrii i odbornou literaturu. Jeho nejvýznamnějšími překlady z němčiny jsou díla Clemense Brentana a Josepha von Eichendorffa.

Významná část badatelské a pedagogické činnosti J. Munzara dodnes patří skandinávským literaturám, na prvním místě dánské literatuře, ale také postavení dramatika Henrika Ibsena v evropském kontextu. Jiří Munzar představuje dnes kontinuitu našeho pracoviště tak, jak se vyvíjela v posledním půlstoletí. Jeho aktivity propojují síť univerzitních tuzemských i zahraničních pracovišť. Je autoritou odbornou, učitelskou i lidskou.

Literární historik Jaroslav Kovář se narodil 19. října 1949 ve Šternberku. Maturoval roku 1967 a v letech 1967–1972 studoval obory němčina a čeština na filozofické fakultě brněnské univerzity. Roku 1975 obhájil disertační práci v oboru teorie a dějiny německé literatury *Zur Problematik der ersten Schaffensperiode Hermann Hesses* a získal titul PhDr., roku 1987 pak v témže oboru obhájil práci kandidátskou *Válka a fašismus v současné próze NDR*. V letech 1973–1975 byl asistentem na katedře germanistiky tehdejší FF UJEP, od roku 1975 je zde odborným asistentem. V období 1976–1979 pak působil jako lektor českého jazyka a literatury na Humboldtově univerzitě v Berlíně. V letech 1990–1993 byl lektorem českého jazyka a literatury na Univerzitě ve Vídni, v letech 1995–1996 působil jako lektor českého jazyka a literatury na univerzitě v Řezně. V letech 2003–2016 byl vedoucím pracoviště.

Ve své činnosti pedagogické se soustřeďuje na současnou literaturu v německy mluvících zemích se zvláštním zaměřením na současnou literaturu rakouskou a švýcarskou a na literaturu v bývalé NDR a na interpretaci konkrétních prozaických děl. Dále se ve výuce zaměřuje na literární překlad a vede překladová a tlumočnická cvičení. V činnosti vědeckovýzkumné se Kovář nejvíce zabývá německou, rakouskou a švýcarskou literaturou 20. století, česko-německými literárními a kulturními vztahy a teorií literárního překladu. Aktivně se účastnil řady mezinárodních literárněvědných konferencí, u nás i v zahraničí, a na vyzvání konal přednášky na univerzitách v Berlíně v Řezně. Publikoval velké množství odborných germanistických příspěvků a byl editorem řady germanistických sborníků. Z četných knižních překladů Jaroslava Kováře si zvláštní zmínky zaslouží velmi zdařilý překlad výboru z poezie Ericha Frieda.

Dnešek ve vědě a výuce

V závěru 20. a na počátku 21. století se postupně dostává do popředí působení následující generace. Sem patří literární historikové Zdeněk Mareček, Sylvie Stanovská, Roman Kopřiva, Aleš Urválek a Jan Budňák, z oblasti lingvistiky pak Jiřina Malá, Anna Mikulová, Iva Zündorf a Vlastimil Břem.

Zdeněk Mareček se narodil 8. 10. 1956 v Novém Městě na Moravě. Po maturitě v roce 1976 studoval v letech 1976–1981 obory němčina a čeština na filozofické fakultě brněnské univerzity. Roku 2006 pak na Masarykově univerzitě obhájil disertační práci *Emil Hadina (1885–1957). Zum literarischen Leben in der Provinz* a získal titul Ph.D. Na Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky působí od roku 1982, nejprve jako asistent, od roku 1985 jako odborný asistent. V letech 1994–1997 byl lektorem českého jazyka a literatury na univerzitě ve Vídni.

Jako pedagog se věnuje mnoha různým obdobím a aspektům německé literatury. Jsou to především úvod do dějin a kultury německy mluvících zemí, německá literatura 18. století, literatura období od naturalismu po expresionismus a od expresionismu po exil, dále pak moravská německy psaná literatura 19. a 20. století, pražští němečtí židovští autoři, autobiografie německy píšících spisovatelů, krátké prózy kolem roku 1900 a otázky parodie. K tomu ještě přistupují překladová cvičení a teorie překladu.

Ve své odborné a vědeckovýzkumné činnosti se Z. Mareček nejvíce soustřeďuje na německou literaturu na Moravě a ve Slezsku v 19. a 20. století, na germanoslavica v jejich různých podobách, na židovské německy píšící autory 20. století a na německy psanou literaturu z Brna a jižní Moravy. Rovněž věnuje soustavně pozornost kulturní a politické situaci v Brně z hlediska českoněmeckých vztahů. Aktivně se účastnil řady mezinárodních konferencí u nás i v zahraničí a v současné době je velmi ceněn jako bezesporu nejlepší znalec výše uvedené problematiky (zejména pokud jde o jazykovou a literární situaci v Brně). Působení Zdeňka Marečka je charakteristické vysokými odbornými nároky (v neposlední řadě na svou osobu) a bytostnou solidaritou s pracovištěm, se kterým je úzce spjat.

Medievistka Sylvie Stanovská se narodila 30. ledna 1969 v Brně. Po maturitě na gymnáziu v Brně studovala na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity obory němčina a čeština. V letech 1993–1996 byla interní aspirantkou Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky FF MU, z toho léta 1994–1996 strávila jako stipendistka Bavorského ministerstva kultury na katedře medievistiky univerzity v Řezně, kde také vypracovala svou disertační práci. Tuto práci *Vergleichende stilistische Untersuchungen zum „Ackermann aus Böhmen“ und „Tkadlec“* obhájila v roce 1996 a získala titul Dr. Za inspirativní disertační práci a za příkladné studijní výsledky v průběhu interní aspirantury získala roku 1997 cenu rektora MU. V letech 2004–2005 a v roce 2009 absolvovala vědecký pobyt na katedře nové německé jazykovědy filozofické fakulty univerzity v Řezně jako stipendistka Nadace Alexandra von Humboldta. Na Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky byla od roku 1992 asistentkou, od roku 1996 odbornou asistentkou. Roku 2011 obhájila habilitační práci *Zur alttschechischen Liebeslieddichtung im Lichte des deutschsprachigen Minnesangs und der jüngeren deutschen Liebeslieddichtung. Verbindungslinien, Motive, Strukturelemente*. Ve své habilitační práci se S. Stanovská zabývala postavením a místem staročeské milostné lyriky uprostřed dvou fenoménů – německého minnesangu, rozděleného do více časových fází, a pozdního

Zdeněk Mareček na konferenci Ad translationem v říjnu 2017

Zdroj: Archiv ÚGNN

německého milostného básnictví. Prokázala nejen starobylou strukturu větší části staročeských milostných písní a až překvapivé motivické shody s minnesangem, ale i působení motivů z pozdního německého milostného básnictví. Na staročeskou milostnou lyriku působily oba vlivy. V této souvislosti vydala Sylvie Stanovská také novou edici staročeských milostných písní – poprvé v německém jazyce (Víděň 2010) a upravenou verzi této edice i v češtině (Brno 2013).

V rámci činnosti pedagogické se soustřeďuje především na následující obory: historický vývoj mluvnického systému němčiny, starší německá literatura – charakteristika vybraných děl, artušský román a německá hrdinská epika vrcholného a pozdního středověku, minnesang – německá pozdní milostná lyrika a staročeská světská lyrika z kontrastního pohledu, mariánská lyrika, německá středověká mystická lyrika v česko-německém kontextu a německá středověká mystická kazatelská literatura z komparatistického pohledu.

Translatologická konference v Goerlitzu, duben 2017. Zprava Jiřina Malá, Iva Zündorf a Gabriela Rykalová
Zdroj: Archiv ÚGNN

Ve své vědeckovýzkumné činnosti se zabývá minnesangem a pozdní německou středověkou milostnou lyrikou v komparatistickém pohledu s lyrikou staročeskou, českou a německou mariánskou lyrikou, artušským románem, Heinrichem von Morungen a Otfridem von Weissenburg, německou mystikou a překlady jejích děl do češtiny a vůbec překládáním německé středověké literatury (zejména dvorské lyriky a mystiky) do češtiny.

Z četných publikací S. Stanovské jsou nepochybně nejvýznamnější následující publikace knižní: *Vergleichende stilistische Untersuchungen zum ‚Ackermann aus Böhmen‘ und ‚Tkadlec‘*, (Brno, 1999); *Sagt mir jemand, was Liebe ist? Deutschsprachige und tschechische Liebeslyrik des Mittelalters. Eine Typologie* (Brno, 2015); *Historische Entwicklung des Deutschen mit ausgewählten literarischen Texten* (Brno, 2014); Sylvie Stanovská a Manfred Kern: *Staročeské a německé milostné básnictví vrcholného středověku* (Brno, 2013); Sylvie Stanovská a Manfred Kern: *Alttschechische Liebeslyrik (des 14. und 15. Jahrhunderts)* (Wien, 2010).

K tomu přistupují ještě nesčetné přednášky na mezinárodních konferencích a odborné články ve sbornících, překlady středověké i novověké německé poezie do češtiny (*Moravo, Čechy, radujte se! Němectí a rakouští básníci v českých zemích za posledních Přemyslovců*, Praha, 1998, antologie německé dvorské lyriky 12.-14.století, překlad básnické sbírky Rainera Marii Rilka *Mir zur Feier – Sobě na počest*, Praha 2014) i vlastní básnická tvorba Sylvie Stanovské.

Literární historik a filozof Aleš Urválek se narodil 14. května 1974 v Broumově. Po ukončení střední školy studoval na filozofické fakultě Masarykovy univerzity obory germanistika

a filosofie, studium absolvoval roku 1999. Nato následovalo studium doktorské v oboru německá literatura (s jednoročním stipendijním pobytem v letech 2000–2001 na univerzitě v Tübingen), které ukončil úspěšnou obhajobou disertační práce v roce 2003 a získal titul Ph.D. Získal rovněž cenu rektora MU pro nejlepší studenty doktorských programů. V roce 2014 absolvoval delší stipendijní pobyt na univerzitě ve Würzburgu (s touto univerzitou udržuje i nadále velmi intenzivní kontakty). Roku 2017 se habilitoval pro obor německá literatura (jeho habilitační práce „*Hier ist niemand Arzt, sondern alle sind Leidende, Befallene. Reflexionen der Nachkriegsdeutschheit in der westdeutschen Literatur und Geschichtswissenschaft*“ byla vysoce hodnocena třemi renomovanými německými posuzovateli), od 1. října 2016 pak je vedoucím Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky.

V pedagogické činnosti se Aleš Urválek zaměřuje na současnou německy psanou literaturu a na jazyková cvičení. V rámci činnosti vědeckovýzkumné se věnuje německy psané literatuře 20. století, zejména německému dramatu tohoto století, dějinám konzervativního myšlení od počátku až po současnost a vztahům mezi literaturou a dějinami myšlení. Kromě dílčích publikací dosud vydal dvě významné monografie: *Das deutsche Problem in der nachkriegsdeutschen Literatur und der Geschichtswissenschaft* (Würzburg, 2018), v české verzi *Vyměřování Německa* (2015) a *Dějiny německého a rakouského konzervativního myšlení* (Olomouc, 2009).

Významnou měrou se podílel na uspořádání řady odborných konferencí v Brně. Jako hlavní řešitel se účastnil v letech 2003–2008 projektu GA AV ČR, zaměřeného na německé konzervativní myšlení, v letech 2011–2013 pak byl hlavním řešitelem grantu GA ČR, zaměřeného na podoby němectví po roce 1945.

Jana Budňáka, narozeného 6. 4. 1978, poslalo na germanistickou dráhu studium dvojjazyčného, česko-rakouského gymnázia ve Znojmě, školy – minimálně v 90. letech – velmi svobodné a inspirativní. Po maturitě nastoupil ke studiu germanistiky a anglistiky na FF UP v Olomouci. Tam, veden příkladem starších (Ludvík Václavěk, Lucy Topolská) i mladších (Ingeborg Fialová-Fürstová, Jörg Krappmann) germanistů, se podílel na činnosti „Arbeitsstelle für deutschmährische Literatur“, která od konce 90. let znovuobjevuje téměř zapomenutý „kontinent“ německojazyčné literatury z Moravy. Jako student doktorského studia dostal Jan Budňák možnost pracovat na rozsáhlém projektu mapování českých postav v německojazyčné literatuře z Čech a Moravy, ze kterého také vzešla jeho dizertační práce *Das Bild der Tschechen in der deutschböhmisches und deutschmährischen Literatur*. Práci obhájil v roce 2007 a vydal v nakladatelství UP v roce 2010. V roce 2008 za ni dostal cenu Adolfa Klimy, kterou uděluje Sudetoněmecká akademie umění a věd v Mnichově.

Od roku 2005 vyučuje na PdF MU Brno, od roku 2016 také na našem pracovišti. Rozhodující impulsy, především ke studiu teoretických východisek literárněvědné práce, v této době získal díky stipendiu F. Werfela (Österreichischer Austauschdienst) v letech 2010–2011 a 2012–2013 a seminářům svého „werfeliánského“ vedoucího, prof. Wolfganga Müllera-Funka z Vídeňské univerzity. Práce s tématy konstrukce kolektivních identit a alterit („jinakostí“) v literárních textech mu přinesla zájem o otázky germanobohemistické, které ohledávají hranice tradičních národně-filologických areálů (germanistického a bohemistického). Zaměřuje se na osobnosti a fenomény, které svou prací relativizují stereotypní hranici mezi „českým“ a „německým“ světem v Brně, na Moravě, v Čechách – protivníky nacionalismu, dvojjazyčné kulturní projekty, kulturní transfer, levicová nadnárodní hnutí atd. Od roku 2017 Jan Budňák také pracuje v nově zřízeném germanobohemistickém týmu Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR.

Lingvistka Jiřina Malá se narodila 9. února 1957. Po návštěvě střední školy studovala germanistiku na univerzitě Karla Marxe v Lipsku u profesora Wolfganga Fleischera, kde studium zakončila roku 1981. Roku 1983 pak získala titul PhDr. pro obor moderní filologie. V letech 1983–1986 pokračovala ve studiu na univerzitě v Lipsku jako interní aspirantka a roku 1987 se stala kandidátkou filologických věd (CSc.). Habilitovala se roku 2013 prací *Filmrezension. Möglichkeiten*

textstilistischer Realisierung einer Textsorte. Na Ústavu germanistiky působila od roku 1986 jako odborná asistentka, docentkou je od roku 2013. Ve své pedagogické činnosti se věnuje zejména následujícím oblastem: stylistika němčiny, úvod do německé frazeologie, frazeologismy v textech, jazyk masmédií, textové druhy v masmédiích, metody textové analýzy a praktická cvičení z němčiny.

Ve své vědeckovýzkumné činnosti se Jiřina Malá zaměřuje především na stylistický rozbor současných textů, konkrétně mj. na výrazové prostředky emocionality v německo-české jazykové konfrontaci a na kontrastivní zkoumání věcných textů. Aktivně se podílela na řešení několika grantů GA ČR a s přednáškami a referáty vystoupila na úctyhodné řadě mezinárodních konferencí (mj. v Buenos Aires, v Trevíru, Vilniusu, v Rize, v Bolzanu, v Paříži, ve Wroclawi, opakovaně ve Finsku a na mnoha dalších). Její publikační činnost je neobyčejně rozsáhlá. Z rozsáhlejších prací je třeba uvést monografie: *Stilistische Textanalyse: Grundlagen und Methoden* (2009) a *Texte über Filme: Stilanalysen anhand von Filmrezensionen und filmbezogenen Texten* (2016).

Lingvistka Iva Zündorf (dříve Kratochvílová) se narodila 22. července 1962. Po absolvování gymnázia v Opavě studovala v letech 1980–1985 obory germanistika a anglistika na filozofické fakultě brněnské univerzity s vynikajícím výsledkem (získala titul PhDr., byla jí udělena Cena rektora). Roku 1991 nastoupila jako odborná asistentka pro obor německá jazykověda na nově Slezské univerzitě v Opavě. Roku 1999 obhájila disertaci na téma *Anglizismen im Deutschen* na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a získala titul PhD. V roce 2005 se habilitovala pro obor Deutsche Sprachwissenschaft na Philosophische Fakultät der Julius-Maximilians-Universität ve Würzburgu (habilitační práce *Kollokationen in Lexikon und Text. Eine kontrastive Studie zur Struktur, Typologie und Funktion der Mehrwortverbindungen im Deutschen und im Tschechischen*), od téhož roku se stala na Philosophische Fakultät der Julius-Maximilians-Universität ve Würzburgu docentkou (PD) a dále působila na Slezské univerzitě. Od roku 2009 působí na Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. V roce 2012 úspěšně proběhlo profesorské řízení pro obor Německá jazykověda na Julius-Maximilians-Universität ve Würzburgu (apl. Professur); na tamějším institutu (Institut für deutsche Philologie) působí i nadále.

Po celou dobu své kariéry zastává Iva Zündorf více významných funkcí v různých odborných grémiích a institucích, vědeckých radách, působila v pracovní komisi Akreditační komise pro obor Filologie, v současné době ve skupině hodnotitelů Národního akreditačního úřadu pro tento obor. Pracovala jako vedoucí Oddělení germanistiky na Ústavu cizích jazyků Slezské univerzity (2000–2008), které spoluzakládala a spolu s ostatními členy ÚČJ dovedla k významným úspěchům; k nim patří bezesporu rozvoj pracoviště od bakalářských studií až po vytvoření německé větve specializovaného doktorského studia v oboru korpusová lingvistika, výsledky přinesla i práce vedoucí k založení a dalšímu rozvoji Německé knihovny v Opavě.

V současné době je Iva Zündorf členkou Vědecké rady FF MU, významné je její členství v oborových radách doktorského studia v oboru Německá jazykověda, intenzivně se věnuje péči o nejmladší vědeckou generaci doma i v zahraničí. Důležité jsou proto její aktivity na podporu excelentních germanistů v zemích střední, východní a jižní Evropy a Pobaltí, které spadají do rámce mimořádného projektu „Studienbörse Germanistik“, jehož výsledky v mnoha směrech ovlivňují kvalitativní rozvoj oboru.

Ve své pedagogické činnosti se Iva Zündorf soustřeďuje na výuku relevantních disciplín v oboru současný německý jazyk – textovou lingvistiku a gramatiku textu, slovtvorbu, lexikologii, vědecky se zaměřuje se na korpusovou analýzu, výzkum kolokací a metody analýzy textu a diskurzu. Do této oblasti směřuje také její systematická příprava nejmladší vědecké generace, kterou v rámci doktorského studia cíleně zapojuje do mezinárodní spolupráce.

Z řady odborných publikací, vydaných u nás a v Německu je nejvýznamnější odborná práce: Kratochvílová, I.: *Kollokationen im Lexikon und im Text. Mehrwortverbindungen im Deutschen*

und im Tschechischen (Berlin: Lit Verlag 2011) a kolektivní monografie Kratochvílová, I. a Wolf, N.R. (Hg.) *Kompendium Korpuslinguistik*. (Heidelberg: Winter 2010) , a Kratochvílová, I. a Wolf, N. R. *Grundlagen einer sprachwissenschaftlichen Quellenkunde*. (Tübingen: Narr Verlag 2013). v řadě Studien zur Deutschen Sprache Forschungen des IDS Mannheim.

Vlastimil Brom se narodil 8. dubna 1977 v Českých Budějovicích; po maturitě na tamějším gymnáziu (1995) studoval na FF MU obory historie – němčina, které dokončil obhajobami magisterských diplomových prací *Heinrich von Morungen und alttschechische Liebeslyrik, Versuch einer kontrastiven Analyse des motivischen Repertoires* a *„Německý Dalimil“ a jeho předloha, pokus o srovnávací analýzu* (Mgr., 2000). V následujících letech absolvoval pod vedením profesora Zdeňka Masaříka doktorské studium oboru Německý jazyk na FF MU v Brně završené obhajobou disertační práce *Der deutsche Dalimil – Untersuchungen zur gereimten deutschen Übersetzung der alttschechischen Chronik des sogenannten Dalimil* (Ph.D., 2004); disertace byla vyznamenána cenou rektora Masarykovy univerzity (2004).

Od roku 2004 působí V. Brom jako odborný asistent na Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky FF MU. Podílí se na výuce úvodu do studia lingvistiky a historického vývoje němčiny, dále kurzů k historické sémantice, onomastice, ediční filologii aj.

Ve vědecké práci se dlouhodobě zaměřuje na německojazyčné texty pozdního středověku se vztahem k českým zemím, zvláště kronikářská díla dostupná vedle originálů i v dobových překladech do dalších zemských jazyků (latina, němčina, čeština). V této oblasti se věnuje edičnímu zpřístupnění a všestrannému filologickému vyhodnocení dotyčných textů (Dalimilova kronika, Pulkavova kronika, Vlastní životopis Karla IV., dále Kronika česká Václava Hájka z Libočan aj.).

Z knižních publikací uvádíme Bromovy ediční a monografické tituly: *Di tutsch kronik von Behem lant. Die gereimte deutsche Übersetzung der alttschechischen Dalimil-Chronik. Rýmovaný německý překlad staročeské Dalimilovy kroniky* (Brno: Masarykova univerzita 2009), *Der deutsche Dalimil. Untersuchungen zur gereimten deutschen Übersetzung der alttschechischen Dalimil-Chronik* (Brno: Masarykova univerzita 2006), dále dílčí příspěvky časopisecké a sborníkové stejně jako vystoupení na odborných konferencích.

Dlouhodobější studijní a výzkumné zahraniční pobyty strávil V. Brom na univerzitách v německém Řezně (2002–2003) a Würzburgu (2011–2012). Od roku 2014 je spolupracovníkem projektu středohornoněmecké pojmové databáze (Mittelhochdeutsche Begriffsdatenbank) při univerzitě v rakouském Salcburku.

Několik historických ohlédnutí

Přehled o uplynulých sto letech měl i přes mozaikovitý ráz naznačit základní tendence ve vývoji brněnské germanistiky. Přesto bude v závěru vhodné poukázat ještě na některé obecnější a koncepční momenty.

Za první republiky byla germanistika jedním z páteřních oborů filosofické fakulty. (Jen pro zajímavost: krom výše jmenovaných se jí věnoval např. i Arne Novák.) Jinak tomu bylo bezprostředně po skončení druhé světové války. Germanistika byla tehdy mnohými pokládána nejen za zbytečnou, ale i nebezpečnou. Situace se ale postupně měnila, zvláště když jeden z československých prezidentů uznal, že „není Němec jako Němec“, a zájem o němčinu se zvětšoval. Důležitá v této souvislosti byla existence NDR. Ta přinesla pro českou germanistiku ovšem jak klady, tak i zápory. Negativně sice působil určitý, zejména v literární vědě, omezující tlak ideologický (viz např. spory o Kafku), z dnešního pohledu však lze jednoznačně říci, že pozitiva převažovala. Umožněny byly i delší studijní stáže a studijní pobyty, a to jak pro učitele, tak i pro studenty (všichni studenti měli posléze povinný jeden semestr na některé z východoněmeckých univerzit), pořádaly se pravidelně exkurze do Výmaru a okolí po Goethových stopách, bylo možno snadněji získávat literaturu atd. Nejintenzivnější styky měla brněnská germanistika s univerzitami v Lipsku a Greifswaldu. Kontakty s některými pracovišti západoněmeckými byly prakticky možné jen po krátkou dobu v 60. letech.

Sametová revoluce v roce 1989 přinesla významné změny i na poli germanistiky, a to v mnoha směrech. Otevřely se nebyvalé možnosti rozvoje mezinárodních styků. Nejintenzivnější kontakty brněnská germanistika navázala nejprve s partnerskými univerzitami ve Vídni a v Řezně, později i s dalšími pracovišti, zejména s Würzburgem. Na germanistiku přicházejí v hojnějším množství němečtí a rakouští lektori, navazují tak na tradici z dřívějších let.

Před zřízením lektorátu NDR v polovině let sedmdesátých se uplatnil jako první zahraniční vyučující němčiny historik Dr. Helmut Teufel, který v Brně pracoval na disertaci o Židech na Moravě v letech 1526–1620. Prvním lektorem vyslaným do Brna v době, kdy bylo institucionalizováno i povinné semestrální studium v NDR, byl Dr. Heinz Härtl, absolvent doktorského studia na univerzitě Martina Luthera v Halle an der Saale a pozdější pracovník nadace Výmarská klasika. Heinz Härtl je specialistou na německou romantiku a uplatnil se především jako editor korespondence. V roce 1982 vyšly jeho editorskou péčí dopisy Achima von Arnim v publikaci „Arnims Briefe an Savigny 1803–1831“, dále Härtl dodnes vydává právě korespondenci Achima von Arnima a jeho ženy Bettiny von Brentano. V době, kdy rozmnožování materiálů pro výuku bylo z ideologických důvodů uměle omezováno, vydal Heinz Härtl německou čítanku od naturalismu po rok 1945. Jeho nástupkyní byla Christiane Schulz, germanistka a rusistka, jež po návratu do Lipska dokončila svou disertaci na téma Aspekte der Schillerschen Kunsttheorie im Literaturkonzept Dostoevskijs.

Nechceme zde vypočítávat všechny německé lektory. Omezme se proto nejprve na ty, kteří v Brně ukončili své další studium. Kristina Kallert přijela do Brna jako absolventka řezenské germanistiky a východní slavistiky s úkolem věnovat se slovinskému vidu. Během pěti let lektorátu vystudovala kompletní brněnskou bohemistiku a vrátila do Řezna jako badatelka o českém baroku. Dnes je jednou z nejrenomovanějších překladatelek z češtiny (mj. korespondence Boženy

Peter Demetz při své návštěvě Brna v roce 2014, kdy mu byla udělena hodnost doctor honoris causa
Zdroj: Archiv Jiřího Munzara

Němcové, *Devět bran* Jiřího Mordechaje Langra, *Pole orná a válečná* Vladislava Vančury) a učí naše studenty v Řezně překládat. Absolventkou brněnského doktorského studia německého jazyka je Dr. Agnes Goldhahn, která v Brně v roce 2015 obhájila komparatistickou práci o specifikách odborného jazyka v českých a německých lingvistických pracích. Z její iniciativy se rozvinula tutorská činnost našich nejlepších magisterských studentů. Doktorské studium u profesora Wendelina Schmidta-Denglera z Brna absolvoval náš lektor Dieter Wilde, původem z Hamburku. Svou disertaci o Hugo Sonnenscheinovi *Der Aspekt des Politischen in der frühen Lyrik Hugo Sonnenscheins* publikoval v roce 2002. Rakouská lektorka Katharina Wessely dokončovala v Brně svou významnou práci o německém meziválečném divadle v Brně *Theater der Identität* a založila tradici mezinárodního festivalu studentského německojazyčného divadla *Drehbühne Brno*. Studentskému divadlu plně propadla i lektorka Sigrid Kolster, která se po návratu do Německa věnuje výchově amatérských herců v Hamburku.

Jako hostující docenti vnášeli důležité podněty pro brněnskou germanistku literární historička Gertrud Maria Rösch a lingvista Jörg Riecke, dnes oba profesori germanistiky na univerzitě v Heidelbergu. Jörg Riecke spolu se Saschou Feuchterem vydali s polskými kolegy *Kroniku lodžského ghetta*, jejím významným autorem byl koryčanský rodák Oskar Rosenfeld. Z publikací uvedme ještě učebnici *Einführung in die ältere deutsche Literatur: ein Überblick über den Zeitraum von 700–1300*, kterou vydala doc. Eva Uhrová ve spolupráci s první rakouskou letorkou v Brně Gerdou Benesch. Dnes obecně známý studentský projekt Literárních toulek Brnem (prezentovaný i na webových stránkách <http://literarischer-spaziergang.wz.cz/>) iniciovali lektori Winfried Adam a Thomas Kirschner. První z nich dnes učí didaktiku výuky literatury na univerzitě v Mnichově. Tito i další lektori přispěli svým dílem k internacionalizaci našeho pracoviště a spolupřevládali brněnský germanistický diskurs.

Velkým obohacením pro studenty byly také přednášky a semináře renomovaného básníka a překladatele Ludvíka Kundery, který s naším ústavem po řadu let soustavně spolupracoval. Ludvík Kundera (22. března 1920 – 17. srpna 2010) přednášel s velkým zápalem o německých básnících a jejich překladech do češtiny, v roce 1990 obdržel čestný doktorát Masarykovy univerzity a v roce 2009 zlatou medaili MU.

Z mezinárodních konferencí, které se v Brně v posledních třiceti letech konaly, uvedme ku příkladu hojně navštívenou konferenci o díle s Brnem spjatého Roberta Musila v roce 1993 (konferenční sborník *Robert Musil – ein Mitteleuropäer* vyšel roce 1994). Kulturními událostmi, jež překročily svým významem hranice germanistiky, byly především v devadesátých letech přednášky významných germanistů světového formátu, např. rakousko-amerického literárního historika Josepha P. Strelky nebo proslulého vídeňského germanisty Wendelina Schmidta-Denglera. Samostatnou kapitolu tvoří spolupráce s věhlasným česko-americkým germanistou Peterem Demetzem, kterému Masarykova univerzita udělila čestný doktorát v roce 2014.

Peter Demetz se narodil 21. října 1922 v Praze. Nejšťastnější léta svého mládí však podle vlastních slov prožil v Brně. Za války byl vězněn, po otevření vysokých škol studoval na Karlově univerzitě germanistiku, anglistiku a filozofii, k jeho učitelům patřili Hugo Siebenschein, Jan Patočka a Jan Rieger. V roce 1947 obhájil dizertaci na téma *Vliv Franze Kafky na anglickou literaturu*. Jako spoluautor se podílel na první české poválečné publikaci o Kafkovi *Franz Kafka a Praha* (1947). V roce 1949 odešel do exilu, krátce působil v redakci rozhlasové stanice Svobodná Evropa a nakonec zakotvil ve Spojených státech. Na Yaleově univerzitě v New Havenu získal doktorát a v roce 1958 se habilitoval. Posléze se stal mimořádným a v roce 1962 řádným profesorem pro obor německá literatura a srovnávací dějiny literatur. Této univerzitě, jedné z nejprestižnějších a nejstarších v USA, kde svého času působil i René Wellek, zůstal Demetz věrný až do svého emiritování v roce 1991. I později však přednášel jako hostující profesor na řadě předních univerzit, stal se členem významných institucí (např. Americké akademie věd a umění v Cambridgi, Massachusetts) a dostalo se mu mnoha ocenění a vyznamenání.

U příležitosti odhalení pamětní desky Roberta Musila na Jaselské ulici: Marianne Gruber (z Rakouské společnosti pro literaturu) a Jiří Munzar

Zdroj: Archiv ÚGNN

Rakouská společnost pro literaturu organizovala v roce 1991 literární konferenci ve Vídni. Hosty byli také Jan Trefulka, Milan Uhde, Jiří Munzar a Václav Cejpek

Zdroj: Archiv Jiřího Munzara

Kontakty se starou vlastí obnovil po roce 1989. Jako hostující profesor působil opakovaně na univerzitách v Brně a Ostravě (ostravská univerzita mu v roce 2000 udělila čestný doktorát). Téhož roku mu byla prezidentem Václavem Havlem udělena medaile Za zásluhy II. stupně, roku 2007 získal stříbrnou, v roce 2012 zlatou medaili Karlovy univerzity a byla mu udělena Cena hlavního města Prahy.

Dílo profesora Petra Demetze je rozsáhlé a mnohostranné. Z těch prací, které jsou ve vztahu k českým zemím, vybíráme monografii *René Rilkes Prager Jahre* (česky 1998), práce o Siegfriedu Kapperovi, německém překladateli Máchova *Máje*, Kafkovská studie *The Air Show at Brescia* (česky 2003). Nejnovější Demetzovou knihou je *Auf den Spuren Bernard Bolzanos* (Wuppertal, 1913). Řadu titulů věnoval svému rodnému městu, uveďme alespoň dva, které vyšly česky: *Praha černá a zlatá. Výjevy ze života jednoho evropského města* (1998) a *Praha ohrožená 1939–1945. Politika, kultura, vzpomínky* (2010).

Velké zásluhy o českou kulturu a její známost ve světě má profesor Demetz i jako editor a překladatel. Jako jeden z vydavatelů se podílel na velké třiatřicetisvazkové německé ediční řadě *Tschechische Bibliothek* (editor, překladatel, autor doslovů). Dále vydal staropražské historie *Geschichten aus dem alten Prag* (1994), české dekadentní novely, polemiky Karla Havlíčka *Polemische Schriften* (2001), ale také výbor z české lyriky 20. stol. *Der Herrgott schuldet mir ein Mädchen* (1994, s L. Nezdařilem). Nejvýznamnější v této oblasti jsou nepochybně jeho edice Masarykových esejů a polemik k ruským a evropským literárním a kulturním dějinám: *T. G. Masaryk. Polemiken und Essays zur russischen und europäischen Literatur und Geistesgeschichte. Dostojewskij. Von Puškin zu Gorkij. Musset, Byron, Goethe, Lenau* (1995).

Demetz jako překladatel české literatury má na svém kontě i *Babičku* Boženy Němcové, překládal Svatopluka Čecha, Jakuba Arbesa, Jaroslava Durycha, Jaroslava Seiferta a Karla Šiktance, největší pozornost si zaslouží výbor z Františka Halase (1965) a dva soubory z díla Jiřího Ortena (*Gedichte*, 1950; *Elegie/Elegien*, 2011).

Závěrem

V období před radikální změnou společenských poměrů v listopadu 1989 rozvíjela brněnská germanistika intenzivní spolupráci s vídeňskou „Společností pro rakouskou literaturu“ (Österreichische Gesellschaft für Literatur), v jejímž čele stál esejista a literární kritik Wolfgang Kraus. Jeho sociologicko-filozofické texty kladly především otázku po odpovědnosti intelektuálů v bipolárně rozdělené Evropě. Dlouho plánovaná přednáška W. Krause v Brně se uskutečnila právě ve dnech nejbouřlivějších studentských protestů v dnes již legendární pracovně prof. Zatočila, která se nacházela v původním sídle katedry (ve druhém patře budovy B v nejstarším fakultním areálu na ulici Arne Nováka 1). Výsledkem tohoto výjimečného setkání bylo přesně o rok později slavnostní otevření tzv. Rakouské knihovny, umístěné na mnoho let právě na ústavu germanistiky. Při té příležitosti vystoupil na fakultě s česky pronesenou přednáškou profesor Joseph Peter Stern z University College London, rodák z Prahy, germanista a žák Ludwiga Wittgensteina.

Společnost pro Rakouskou literaturu zůstala významným odborným partnerem i v dalších letech, kdy její vedení převzala spisovatelka Marianne Gruberová. Autorská čtení, výstavy a literární večery byly a jsou pořádány i ve spolupráci s Rakouským institutem v Brně (od roku 2001) nebo Moravskou zemskou knihovnou. Od roku 2014 se stal výkonným prezidentem společnosti Manfred Müller a spolupráce pokračuje i v perspektivě evropské integrace.

Brněnská a obecně česká germanistika má za sebou řadu společenských peripetií, které měly přímo či nepřímo vliv na hledání identity oboru. Tento proces dnes pokračuje v nových kontextech, avšak s nezmenšenou intenzitou.

Připravil Jiří Munzar

Nordistika – skandinavistika

Severský záběr se na brněnské germanistice projevoval od počátků činnosti pracoviště. Doplnoval a rozšiřoval tradiční germanistickou perspektivu, stal se součástí badatelského a pedagogického profilu významných osobností, jež zde působily. Od roku 1974 došlo k ustavení skandinavičtího studijního oboru, resp. oborů, které v průběhu let vychovaly řadu absolventů. V první části jubilejní publikace jsou shromážděny medailony bývalých i současných členů našeho pracoviště, které dnes nese název Ústav germanistiky, nordistiky a nederlandistiky. Tato druhá část chce vyprávět příběh nordistiky/skandinavistiky s odkazem na historické události, které měly na vývoj oboru vliv. I zde je nutno podtrhnout roli významných osobností v kombinaci s týmovou spoluprací napříč generacemi.

Začneme žhavou současností. Stejně jako celá Masarykova univerzita prožívá i naše pracoviště proces institucionální akreditace, který s sebou přináší přeměnu „studijních oborů“ na „studijní programy“ a tím i nové šance rozvoje pro následující desetiletí. Vítanou šancí pro úspěšné absolventy jsou připravované doktorské studijní programy Germánské literatury a Germánské jazyky, které představují kýžený návrat k širokému programovému horizontu otců zakladatelů, především profesorů Antonína Beera a Leopolda Zatočila. Pominout nechceme ani evropskou dimenzi oborů/programů, dlouhodobé kontakty s našimi nejen geograficky nejbližšími pracovišti na Komenského univerzitě v Bratislavě a na Karlově univerzitě v Praze, s vídeňskou skandinavistikou a s vysokoškolskými pracovišti ve Skandinávii, především ve městech Kristiansand (University of Agder) a Bø (University College in Southeast Norway). Důležitým nástrojem spolupráce je program Erasmus.

První medailon je věnován profesoru Josefu B. Michlovi, který na Masarykovu univerzitu vnesl nordistiku jako samostatnou disciplínu moderní filologie. Josef B. Michl (1. července 1918 – 5. dubna 2001) se narodil v Suchohrdlech u Znojma. Byl imatrikulován na Karlově univerzitě v Praze od podzimu roku 1937. Získal ubytování v Hlávkově koleji, která byla určena pro posluchače ze sociálně slabších vrstev, tam se setkal s dalším Moravánem, o tři roky starším medikem Janem Opletalem, který se měl později stát obětí nacistického teroru. Na podzim roku 1939, kdy byly české vysoké školy uzavřeny, přežil Josef Michl tak říkajíc vlastní smrt, když ho jen o vlasek minula pažba pušky rozzuřeného esesáka, který zatýkal studenty přímo v prostorách studentské koleje. Za války vykonával J. Michl různá zaměstnání, pracoval i jako učitel na základní škole. Po osvobození Československa dokončil v Praze studium němčiny a latiny, v roce 1947 měl možnost se účastnit mezinárodní studentské brigády v Norsku. Mladí lidé z mnoha evropských zemí pracovali tehdy na obnově a rozvoji města Oslo v rámci přípravy na zimní olympijské hry 1952 – Michl se zapojil s dalšími Čechoslováky na výstavbě budoucího studentského městečka Sogn. Toto setkání s Norskem mělo provždy určit profesní zájem a životní směřování Josefa Michla.

Po získání doktorátu působil jako středoškolský profesor, nejdéle v Uherském Hradišti, Karvině a v Brně, ale začaly mu vycházet první články o Norsku a Skandinávii, publikoval první překlady z norštiny a švédštiny, především v „Revue Světová literatura.“ Jako překladatel si ke jménu připojil zkratku B, tedy Josef B. Michl. V jeho srdci vždy soupeřily norská a švédská literatura a kultura, rozhodující podíl na tom měly osobní kontakty s kolegy z obou zemí. V šedesátých letech se otevřely možnosti cestovat a navazovat odbornou, ale i uměleckou spolupráci. Michl už v té době usi-

Josef B. Michl v roce 1992
Zdroj: Archiv Jana Michla

loval o zprostředkování nejen prozaických, ale také básnických textů. Ve spolupráci s Antonínem Přídalem vydal básnickou sbírku *Agadir* (1963) novátora švédského modernismu Artura Lundkvista. Toto dílo zachycuje autorův zážitek z tragického zemětřesení dne 29. února 1960 v marockém městě Agádíru, které básník jako zázrakem i s manželkou přežil, přičemž dobová svědectví hovoří až o 15 tisíci obětí. Obraz apokalyptické zkázy se zde stal varováním před iluzorním bezpečím pod křídly nejmodernějších, ale dehumanizovaných technologií.

Od září 1954 byl J. Michl na filozofické fakultě v externí aspirantuře pro obor Severská filologie, roku 1962 nastoupil do pracovního poměru tamtéž, nejprve jako lektor němčiny, později ke svým povinnostem připojil nabídku kurzů moderních skandinávských jazyků, což evidentně přispělo k pestrosti studijní nabídky pracoviště a záhy i ke kodifikaci rozšířeného názvu: *Katedra germanistiky a nordistiky* (1963). V roce 1966 se Josef B. Michl habilitoval studií o sociolinguvistické problematice vztahu dvou spisovných forem norštiny (bokmål–nynorsk), ale profesura byla jemu, obdobně jako mnoha dalším kolegům, udělena s ohledem na dramatické peripetie politického vývoje v Československu až po změně režimu v roce 1992.

Kurzy norštiny byly poprvé nabídnuty v období naděje a politického uvolnění. Zájem byl značný, ale J. Michl získal v letech 1969–1971 místo lektora češtiny na univerzitách v Uppsale a ve Stockholmu. Návrat do „normalizovaných poměrů“ v Československu jakoby odmítal brát na vědomí. Jeho cílem bylo prorazit byrokratické překážky a získat pro Brno akreditaci pro skandinavistický studijní obor. A skutečně, v roce 1974 bylo otevřeno pětileté studium švédštiny (předepsané v kombinaci s němčinou), o rok později pětileté studium norštiny (v kombinaci s angličtinou). Paralelně s tímto úspěchem prožíval Josef B. Michl i bolestné porážky a ponížení – za spoluautorství překladu výboru z české poezie, který byl vydán ve Švédsku, kam byla zařazena také báseň na památku Jana Palacha, byl potrestán tím, že řadu let nesměl vycestovat.

6. prosince 1977 byla Josefu B. Michlovi udělena ve Stockholmu cena Artura Lundkvista (The Artur Lundkvist Foundation), o patnáct let později převzal z rukou norského krále Haralda V. nejvyšší ocenění udělované cizincům – Norský královský řád za zásluhy (Den Kongelige Norske Fortjenstorden).

Michlovy přednášky a semináře probouzely v posluchačích trvalý zájem o literaturu, jazyk a kulturu Severu. V translatologických seminářích předkládal studentům okruhy otázek ze své vlastní překladatelské činnosti. Už v roce 1977 vydala Mladá fronta antologii severské poezie *Severské léto* a o deset let později vyšel v Odeonu svazek *Země, která není*, výbor z poezie finsko-švédské básnířky Edith Södergranové. V letech 1983–1984 přednášel jako hostující profesor v Norsku a ve Švédsku. Michlova celoživotní norskó-švédská skandinavská dvojdomost opět přinesla plody – spolu s básníkem Østenem Sjøstrandem připravil překlad poezie Jaroslava Seiferta do švédštiny. Náš národní básník se tak stal mimo jiné zásluhou Michlovy popularizační činnosti ve Skandinávii prvním českým jménem na listině nositelů Nobelovy ceny za literaturu. Tematiku českých kandidátů navržených na toto ocenění pak Michl komplexně zpracoval v díle *Laureatus laureata* (1995).

V návaznosti na meziválečnou praxi úzké spolupráce MU s Univerzitou Komenského, dojížděl J. Michl na blokovou výuku do Bratislavy. Spolu s profesorem Terrayem vychoval generaci odborníků, kteří dodnes určují profil slovenské nordistiky (doc. Margita Gáborová, doc. Milan Žitný). Po společenském průlomu v listopadu 1989 se i norština dočkala nárůstu zájmu a přízně: studium se otevíralo každý druhý rok, neboť na deset studijních míst se hlásily až tři stovky zájemců z celé republiky. Jako představitel brněnské nordistiky byl Michl zván na mezinárodní konference (IASS) ve Skandinávii i dalších evropských zemích, rád se účastnil kulturních a diskusních pořadů v Českém rozhlase. V polovině devadesátých let pak došlo k dovršení další linie jeho celoživotního badatelského zájmu – řada studií o národním básníkovi Bjørnstjerne Bjørnsonovi byla zakončena publikací *Bjørnson a Československo* (1992), v níž zpracoval do té doby nepřístupné materiály z norských a českých archívů. Knihu je možno číst jako projev úcty k demokratickým tradicím Severu, ale také jako hold státu, jehož existence byla ukončena v roce vydání knihy.

Josef B. Michl úzce spolupracoval s řadou představitelů brněnského intelektuálního života, např. s Ludvíkem Kunderou, s nímž už v šedesátých letech vydal poezii Johanne R. Bechera. Michl byl „pokrývačem“ – jeho jméno se objevilo na obálce knihy místo L. Kundery, který byl mezi těmi, kteří publikovat dlouhá léta nemohli (byli tzv. na indexu). Za vrchol jeho celoživotní snahy zprostředkovat severskou kulturu v českém prostředí můžeme považovat červen 1995, kdy na brněnské Nové radnici vlála vedle české i norská vlajka. Došlo k tomu u příležitosti oficiální návštěvy norského velvyslance v Brně, kdy kulturní a pietní program připomenul tragickou událost v životě básníka Rudolfa Těsnohlídka – smrt jeho manželky Jindry před devadesáti lety v městečku Vestnes nedaleko Molde. Vzpomeňme ještě, že 10. prosince 1993 byl za účasti představitelů města a norského velvyslance přejmenován park na ulici Veverčí na „Bjørnsonův sad“; balvan u vchodu byl osazen textem, připomínajícím působení tohoto norského básníka a humanisty.

Zakladatel brněnské nordistiky, mezinárodně uznávaný vědec a vynikající překladatel, Josef B. Michl zemřel 5. dubna 2001 v Brně.

Libor Štukavec

Libor Štukavec (nar. 2. listopadu 1930 v Bystřici pod Hostýnem, zemřel 30. května 2000 v Brně) byl spojen s naším pracovištěm svazky badatelskými i pedagogickými, ale jeho působení mělo v rámci filozofické fakulty širší záběr.

Po maturitě na holešovském gymnáziu nastoupil Libor Štukavec jako dělník, nejprve v Moravských impregnačních závodech, pak v podniku TON. Tato zkušenost bylo důležitá pro utváření jeho osobnosti, akademické prostředí rozhodně nebral jako samozřejmost, ale spíše jako výzvu a závazek. Úzký vztah k rodnému kraji i lidem si zachoval po celý život. V letech 1956–1963 působil jako knihovník a referent ve Státní vědecké knihovně v Olomouci. Významná etapa jeho života se otevřela dálkovým studiem angličtiny a češtiny na brněnské univerzitě a doktorátem, do pracovního poměru na FF MU nastoupil v roce 1963. Po dobu dvaceti osmi let, tedy do roku 1991 vykonával práci knihovníka, od roku 1968 jako vedoucí Ústřední knihovny filozofické fakulty. Tíživého nekonečného vyjednávání se zpolitizovanou univerzitní hierarchií o nákupu knih a zlepšení pracovních podmínek zaměstnanců knihovny byl konečně zbaven v devadesátých letech. Oproštěn od vnějších ideologických omezení, která zásadní měrou postihla jeho badatelskou a především pedagogickou činnost, nastoupil jako kmenový člen katedry germanistiky, kde vedl přednášky a semináře o skandinávské literatuře a kultuře, ale také kurzy švédštiny a překladatelství. Celoživotní výzvou mu byla skandinávská filozofie, což se odrazilo na sérii přednášek o Sørenu Kierkegaardovi.

Mimořádný význam mělo Štukavcovo dílo překladatelské, které vznikalo ve volném čase, tedy prakticky po nocích. Za velkých osobních obětí se mu část překladů podařilo publikovat. Jedná se o překlady norštiny a zvláště švédštiny – největšího ohlasu se dostalo sérii knížek o Mumincích z pera finsko-švédské autorky Tove Janssonové, s níž byl dlouhé roky v korespondenčním styku. Štukavcův prvotní zájem o Janssonovou pocházel z roku 1969, kdy bylo její malířské dílo vystaveno na „Bienále ilustrací“ v Bratislavě; Štukavec měl totiž ve výtvarném umění širokou erudici a jeho přednášky o literatuře vždy obsahovaly rozsáhlé pasáže o malířství a architektuře doby. Přeložil také řadu vědeckých, filozofických a uměleckých textů, některé mohly vyjít časopisecky, většinu však uchovával v rukopisech ve svém malém bytě na Lesné a diskutoval o nich se svými přáteli – ať už to byli univerzitní kolegové, spisovatelé nebo další umělecké osobnosti Brna a Moravy. Za významné kulturní centrum považoval klášter paulánů na Vranově u Brna, jimž odkázal část svého díla. Takřka dvacet let usiloval o zveřejnění překladu rozsáhlých *Dějin švédské literatury* Erika Gustaffsona. Jedná se o syntetické dílo, které podává unikátní panorama národní literatury od jejích středověkých počátků do druhé světové války. Jen v omezené míře pojednává text o poválečném kulturním vývoji, proto nebyl považován za časově aktuální. Hodnoty Gustaffsonova klasického díla svého žánru rezonovaly se Štukavcových přístupem, avšak způsobily nakladatelský nezájem. Vydání knihy v roce 1996 znamenalo pro Libora Štukavce významnou satisfakci v letech nemoci. Vedle zájmu o středoevropské písemnictví se profiloval jako znalec švédského baroka, ale také moderní americké literatury. Právě v těchto kontrastech nacházel inspiraci, v neposlední řadě pro způsob vedení studentských prací. Zájemcům o překladatelství se Libor Štukavec věnoval na seminářích i v rámci tzv. Studentské vědecké odborné činnosti. Jeho vlastní překlady, především vrcholná díla švédské barokní poezie, zůstaly však zatím nevydány.

Mosty k Severu

Od počátku devadesátých let se přesouvala tíže běžné agendy oboru na bedra nastupující generace. Od roku 1991 byl na Karlově univerzitě ustaven norský lektor, který pravidelně zajížděl do Brna – a tím spoluutvářel odbornou a pedagogickou dynamiku norského prostředí na Masarykově univerzitě. Byli mezi nimi Svein Årås, Sissel Jensen Nefsazoui a od roku 2001 Thor Henrik Svevad, který se práci se studenty věnoval dlouhodobě, neboť se usadil v Praze. I po svém odchodu do důchodu v roce 2014 s našim pracovištěm systematicky spolupracuje. V lednu roku 2016 totiž norská strana (SIU) rozhodla, že norský lektor z Prahy už na Masarykovu univerzitu zajíždět nebude. V současné době hledáme cesty k obnovení lektorátu na našem pracovišti.

Od roku 1997 se datuje začátek spolupráce našeho ústavu se švédskou lektorkou Alarkou Agnetou Kempe, absolventkou slavistiky na univerzitě v Uppsale, která byla shodou okolností rovněž žačkou Josefa B. Michla. Právě ona se měla v následujících letech stát i pokračovatelkou v díle Libora Štukavce. Počet zájemců o švédštinu pod jejím vedením rychle narůstal. V roce 2008 byl akreditován bakalářský studijní obor Skandinávská studia, v následujících letech propojený s navazujícím magisterským stupněm. Vedle Alarky Kempe se na výrazném rozvoji švédštiny podílela a nadále podílí asistentka Mgr. Eliška Straková. Obor systematicky propojuje tradiční metodiku výuky jazyka s nejmodernějšími technologiemi. Už od přelomu století je tento obor na špici ve vytváření a realizaci e-learningových kurzů (jazykových i kulturně historických), které významně přispívají k aktivizaci posluchačů a absolventů. Vedle odborného přínosu oceňují posluchači švédštiny lidský a přátelský přístup, který podává svědectví o otevřenosti severské, zvláště švédské kultury. Mnozí z absolventů švédštiny uplatňují své kompetence na zajímavých pracovních pozicích (např. diplomat JUDr. Jaroslav Knot), ale i v doktorském studiu (např. Mgr. Romana Švachová).

Miluše Juříčková (Hromátková) spojila celý svůj profesionální život s nordistikou na FF MU. Narodila se 10. února 1956 v Brně, v roce 1975 přijata ke studiu norštiny a angličtiny. Na katedře germanistiky a nordistiky pokračovala studiem němčiny a tzv. studijním pobytem, ukončeným titulem PhDr. Postupně přebírala od svého učitele, penzionovaného prof. Michla, výuku praktického jazyka, později i dalších odborných předmětů. Aspiranturu ukončila obhajobou kandidátské práce „Reflexe a dokument. Norský protiválečný román“ (1993). Téhož roku realizovala první z celoročních studijních pobytů na univerzitě v Oslo (financováno Radou Evropy), druhým byl pobyt v akademickém roce 2000/2001 (financováno Norskou vědeckou radou v oblasti humanitních věd). Po návratu se musela M. Juříčková primárně věnovat přestavbě struktury oboru Norský jazyk a literatura v souvislosti s Boloňským procesem – dosavadní pětileté studium bylo ustaveno jako tříleté bakalářské a dvouleté magisterské studium (jedno- i dvouoborové). M. Juříčková publikovala řadu překladů z oblasti současné norské prózy, a to beletristické a odborné. V roce 2012 obhájila habilitační práci z oblasti literární recepce: *Dva horizonty: Sigrid Undsetová a česká kultura* a byla jmenována docentkou. Vedle moderní norské literatury (Hanne Ørstavik, Thorvald Steen) se odborný zájem Miluše Juříčkové v posledních letech soustředí na norsko-české kulturní vztahy, konkrétně zpracování osudu československých občanů, kteří uprchli do Norska před nacismem prostřednictvím tzv. Nansenovy nadace, dále zpracování odkazu Leo Eitingera, absolventa MU, který se po návratu z koncentračního

Zkušební komise na skandinavistice v roce 2013: Alarka Kempe a Miluše Juříčková
Zdroj: Archiv ÚGNN

tábora stal nejznámějším norským psychiatrem. V centru mnohaletého bádání stojí i komparatistická metodologie literárního historika a teoretika Pavla Fraenkla, který zemřel v Norsku v roce 1985. V časopise „Česká literatura“ vyšla její studie „Pavel Fraenkl na křižovatce mezi českou a norskou literární vědou“ (2017).

Miluše Juříčková je také překladatelkou beletristických i odborných textů z norštiny. Přeložila a doslovy opatřila prózy Finna Carlinga, Hanne Ørstavikové a Thorvalda Steena. Největšího ohlasu v médiích se dostalo románu mladé norské autorky Helgy Flatlandové. Právě Helga Flatlandová byla hostem úspěšného norskó-švédského překladatelského workshopu, kterého se v prosinci 2012 zúčastnili také studenti ze „sousedních“ univerzit v Bratislavě a ve Vídni.

Důležitou součástí nordistických aktivit byla v posledních letech příprava a realizace institucionálních projektů v rámci tzv. Norských fondů (Norway and EEA Grants). S největším ohlasem v mezinárodním kontextu, dokonce ocenění za excelentní dvojstrannou spolupráci (partnerskou institucí byla University College in Southeast Norway ve městě Bø) se setkal projekt mobility studentů s profilem zážitkové pedagogiky, s konkrétním zaměřením na vybrané otázky současného kulturního života v kraji Telemark. Studenti, budoucí experti v oblasti literatury a kultury, měli jedinečnou možnost navštívit kraj Telemark, diskutovat se spisovateli, učiteli, autory odborných knih přímo v autentickém prostředí, vzdáleném od velkých městských center.

Jako bilaterální projekt s norskou partnerskou univerzitou byl koncipován i výběr z norské non-fiction. Na podobě sborníku *TextBook: Norges tekster. Texty o Norsku. Texts about Norway* (2016) se podíleli magisterští studenti jako tvůrci a redaktoři.

Miluše Juříčková přebírá Norský královský řád za zásluhy z rukou velvyslankyně paní Siri Slettner, 16. června 2017
Zdroj: Archiv ÚGNN

Za šíření dobrého jména Norska v České republice byla Miluše Juříčková vyznamenána Norským královským řádem za zásluhy. Toto ocenění, které jí norský král Harald propůjčil dvakrát, v roce 2003 (rytířka) a v roce 2017 (komandér), je symbolem toho, že nordistika FF MU je zřetelně identifikovatelná nejen v České republice, ale také v mezinárodním kontextu. Při osobní audienci norský král ocenil výuku i další výstupy celoživotní práce Miluše Juříčkové. Absolventi brněnské nordistiky působí jako odborní tlumočníci a učitelé jazykových škol v České republice i v zahraničí, jsou činní v akademickém nebo diplomatickém prostředí, v nejrůznějších kulturních institucích, nakladatelstvích nebo turistickém průmyslu. Dlouhá by byla řada jmen bývalých posluchačů, kteří se stali úspěšnými překladateli do češtiny nebo slovenštiny, nebo pracují v Norsku. Jako jeden příklad za všechny uvedme Karolínu Stehlíkovou, která působí jako odborná asistentka na Katedře divadelních studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Přednáší o severském divadle a filmu, má mnohaleté zkušenosti jako recenzentka, překládá současná norská dramata (např. Jon Fosse), spolupracuje s českými divadly na inscenacích severských autorů. K nejvýznamnějším počínům K. Stehlíkové patří překlad knihy Ivo de Figureira *Henrik Ibsen. Člověk a maska* (2015).

Závěrem tohoto oddílu se chci ještě jednou vrátit k „prehistorickým počátkům“ nordistiky, jež byly pevně ukotvené v širokém pojetí germanistiky otců zakladatelů tak, jak si je přinesli ze své pražské alma mater. Profesor Antonín Beer, jmenovaný do své akademické funkce dne 9. srpna 1920 výnosem prezidenta republiky č. 51180/20, se věnoval gótštině a Wulfilovu překladu bible z lingvistického i kulturněhistorického hlediska. *Codex argenteus* nemohl ujít pozornosti ani literárního historika Jana Krejčího, ani později profesora Leopolda Zatočila. Důležitou součástí rozvoje oboru byla i odborná diskuse vedená napříč univerzitními specializacemi (Arne Novák o Henriku Ibsenovi a jiných skandinávských spisovatelích), a dokonce i napříč kulturními institucemi ve městě Brně (teatrologické příspěvky Jiřího Mahena a Pavla Fraenkla), stejně jako polemiky s kolegy z jiných univerzit (s germanistou Arnoštem Krausem, zakladatelem moderní skandinávské filologie na Karlově univerzitě). Pro brněnskou germanistiku zůstává jejich odkaz měřítkem i závazkem pro současné ambiciózní cíle pracoviště. A jak napsal profesor Beer v programové eseji v prvním poválečném čísle „Naší vědy“ – Pokračujeme!

Připravila Miluše Juříčková

Nederlandistika

Hledání a utváření oboru

Historie sekce nederlandistiky na Masarykově univerzitě v Brně se dá rozdělit do tří období, ve kterých se postupně obor budoval a rozvíjel do současné podoby plnohodnotných akreditovaných bakalářských a magisterských oborů. Prvním obdobím, kdy se obor utvářel, bylo období od roku 1947 do roku 1993.

27. 10. 1947 obdržela externí studentka (němčiny a francouzštiny) v Germánském semináři Filozofické fakulty MU, Erika Solařová-Montijn (1912–2016), (často v textech s nesprávným pravopisem Solářová) z Nizozemska ministerský dekret, v němž byla jmenována lektorkou nizozemštiny a na konci listopadu téhož roku byla výuka zahájena. Erika Solařová-Montijn se do Brna dostala díky sňatku s Čechem.

O nizozemštinu byl již od počátku velký zájem, začalo se jí věnovat přes třicet studentů. Solařová-Montijn tehdy vyučovala Úvod do moderní nizozemštiny a věnovala se také fonetice a správné výslovnosti nizozemštiny. Pro potřeby fakultní výuky sestavila také antologii nizozemských spisovatelů, která se však nedochovala. Po roce 1948 v důsledku změny politické situace poklesl zájem o nizozemštinu, ale i přesto byly otevřeny dva kurzy tohoto jazyka, pro začátečníky a pro pokročilé. Mezi léty 1947 až 1950 bylo v Brně nizozemštinu možné studovat jako druhý fakultativní obor, pouze s potvrzením docházky do indexu.

Až od října 1950 do října 1955 bylo nizozemštinu možné studovat jako plnohodnotný vedlejší obor, zakončený státní zkouškou. Studenti mohli tedy složit státní zkoušku z nizozemštiny jako druhého jazyka na Státní jazykové škole v Brně a mohli získat diplom. Studium bylo čtyřleté. Tehdy zkoušku úspěšně složilo pět studentů, jednou z nich byla Emmy Máčelová-van den Broecke.

V těchto letech nizozemštinu kromě Eriky Solařové-Montijn, která vyučovala praktický jazyk, dějiny, moderní nizozemskou literaturu a kulturu, vyučoval profesor germánské jazykovědy Leopold Zatočil (1905–1992), pozdější vedoucí Katedry germanistiky. Přednášel historickou gramatiku se středověkou nizozemštinou a také předmět „analýza současné nizozemštiny ve srovnání s dalšími germánskými jazyky“.

Profesor Zatočil se ve své odborné činnosti věnoval problematice středověkých a pozdně středověkých literárních památek, zabýval se poezií i prózou, a to z oblasti německé, především pak východostředoněmecké, a také nizozemské. V oblasti vědeckého přínosu k této problematice je ceněna souborná publikace *Germanistische Studien und Texte I* (1968). Středonizozemské problematice se věnuje také v příspěvku s názvem *Ein neues Prager Fragment von Jacob van Maerlants Spiegel Historiael* (1966), v němž identifikuje pražský zlomek jako část veršované knihy Jacoba van Maerlanta, *Spiegel Historiael*.

Na podzim roku 1955 se výuka vrátila na úroveň druhého vedlejšího oboru pouze se zápisem docházky do indexu a tento kurz byl kolem roku 1960 administrativně zrušen zhruba do roku 1969. V této době Solařová-Montijn zájemce učila bezplatně. Po čase byl kurz znovu obnoven, v dostupných materiálech však nelze najít přesnější informace.

Akademický rok 1967–1968 strávil germanista (tehdejší docent) Zdeněk Masařík (1928–2016) na univerzitě v Groningenu a podal na nizozemském Ministerstvu vědy žádost o dotaci na vybudování vědecké nederlandistické knihovny na FF MU a od roku 1969, kdy byl návrh schválen,

Zakladatelky výuky nederlandistiky. Zprava Erika Erika Solařová-Montijn a Emmy Máčelová-van den Broecke
Zdroj: Archiv ÚGNN

bylo možné začít nederlandistickou knihovnu budovat. Na knihovnu dále významně přispělo oddělení Orde van den Prince v Leidenu, dále na ni stále přispívá Nizozemská jazyková unie a také různí dárci, mezi nimi Emmy Máčelová-van den Broecke či profesor Yves T'Sjoen.

V roce 1971 převzal výuku germanista, historik a soudní překladatel nizozemského a německého jazyka Josef Skopal (1916–2001). Skopal studoval na Univerzitě v Leidenu nizozemštinu a na svůj pobyt získal stipendium nizozemské vlády. Ve své se práci zaměřil na rozvinutí vztahů s kolegy z Nizozemska a Belgie, na vybudování funkční knihovny a v neposlední řadě na tvorbu česko-nizozemského překladového slovníku, na kterém pracoval od roku 1973. Na tomto díle s ním pracovala Emmy Máčelová-van den Broecke. V roce 1983 odevzdali oba autoři redakci rukopis slovníku, který byl vydán až v roce 1990.

V roce 1988, kdy J. Skopal náhle onemocněl a odešel do důchodu, převzala jeho povinnosti na žádost Z. Masaříka paní Emmy Máčelová-van den Broecke (1921–2012), žijící od roku 1949 v Brně, překladatelka a učitelka nizozemštiny pocházející se Zélandských Flander a spiritus agens dvou vydání Česko-nizozemského slovníku v Brně. Emmy Máčelová-van den Broecke byla vystudovanou bytovou architektkou. Po roce 1946 se podílela na návrhu Muzea druhé světové války v Middeburgu a při práci se setkala se svým budoucím mužem, rovněž architektem.

Cílem E. Máčelové-van den Broecke bylo, aby se nizozemština v Brně znovu stala hlavním oborem. Motto Emmy Máčelové-van den Broecke bylo slovo „taalbrug“ – jazykový a kulturní most mezi Nizozemskem a Českou republikou, který ve své práci zhmotnila v podobě *Učebnice nizozemštiny pro Čechy, Wegwijs worden in Nederlands* (1997), kterou napsala se svou studentkou Danou Spěvákovou. Učebnice byla unikátní tím, že kromě klasických lekcí obsahuje soubor textů věnovaných důležitým nizozemským reáliím, kupříkladu svátku Sinterklaas. Dana Spěváková (*1961) zároveň spolupracovala na druhém kompletně přepracovaném vydání *Česko-nizozemského slovníku*, který vyšel v roce 2005 v nakladatelství Leda a o rok později získal od Jednoty tlu-

močníků a překladatelů první cenu za nejlepší překladový slovník. Slovník je velmi zdařilým dílem, mezi nederlandisty je ceněn i fakt, že obsahuje množství nizozemských ekvivalentů právních výrazů, které pro slovník zpracoval Ton Máčel, syn paní Máčelové-van den Broecke, který je činný jako překladatel a právník. Další zajímavou publikací pracoviště je překlad knihy Annie M.G. Schmidt: *Viplala*, který vyšel v roce 1999 v nakladatelství Albert. Šlo o překlad studentů pod odborným a redakčním vedením D. Spěvákové.

Za svou činnost v oblasti šíření nizozemského jazyka a kultury byla Emmy Máčelová-van den Broecke vyznamenána významným nizozemským řádem za zásluhy – Ridder in de Orde van Oranje Nassau (2001). Paní Máčelová-van den Broecke byla také členkou Společnosti pro nizozemskou literaturu (Maatschappij der Nederlandse Letterkunde), a to od roku 1989.

Nederlandistika se etabluje

Druhým obdobím byla léta 1993–1999, kdy se nederlandistika posouvala k dnešnímu modelu bakalářského a magisterského studia.

V roce 1994 nastoupil na Ústav germanistiky, nordistiky a nederlandistiky vlámský lektor, Leopold Decloedt (*1964), který vystudoval germanistiku a nederlandistiku na Univerzitě v Gentu a od roku 1992 pracoval na Vídeňské univerzitě. Do Brna přišel v roce 1994 na pozvání paní Máčelové-van den Broecke. Decloedt měl s podporou Nizozemské jazykové unie za úkol vybudovat nederlandistiku jako pětiletý hlavní obor, což se v roce 1999 opravdu stalo a v téže roce L. Decloedt ještě podal žádost o akreditaci pětiletého magisterského studijního oboru. Decloedt vyučoval kurzy literatury, reálií a jazyková cvičení pro pokročilé, překlad vyučovala E. Máčelová-van den Broecke a lektorka Regine van Groningen (*1966), autorka průvodce *Nederlands op reis* (1997).

V roce 1997 nizozemština ještě fungovala jako bakalářský třetí obor a zároveň vznikla samostatná sekce nederlandistiky, nizozemština byla nabízena v pevně daných kombinacích oborů, například s portugalštinou. Se správou nederlandistické knihovny pomáhala Alexandra Andrea-sová, od 1997 doktorandka prof. Masaříka.

Leopold Decloedt a jeho předchůdkyně Emmy Máčelová-van den Broecke si byli vědomi toho, že kromě kvalitní výuky a tvorby výukového materiálu je třeba navázat spolupráci nejen s dalšími katedrami, kde se v České republice vyučovala nizozemština, ale i s dalšími partnery v Nizozemsku a Belgii, a také ve Střední Evropě. Z tohoto důvodu se tedy L. Decloedt aktivně podílel na založení platformy ONETS a Comenius. Iniciativa ONETS a sdružení Comenius mají za úkol podporovat rozvoj oboru nederlandistika, rozvoj mezinárodní a národní spolupráce a představení oboru širší veřejnosti a navázání spolupráce s kolegy z belgických a nizozemských nederlandistik. První schůze platformy ONETS se poté konala 18. listopadu 1994 v Brně. Leopold Decloedt pracoval na FF MU do roku 1999, ale z osobních důvodů a z důvodu pracovních povinností na Univerzitě ve Vídni se rozhodl na brněnské nederlandistice svoji činnost ukončit. Spolu s profesorem Wilkenem Engelbrechtem uspořádal Leopold Decloedt v roce 1997 kongres „50 let nederlandistiky na Moravě“, jehož výstupem je stejnojmenný titul jako zvláštní číslo germanistické řady „Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik“ (1999). Na tomto kongresu byla nejen představena historie a význam nederlandistiky v českých zemích, ale i vize oboru do budoucnosti – jmenujme zde například příspěvek Herberta Van Uffelena: „Nederlandistika ve střední a východní Evropě“ představující vizi středoevropské meziuniverzitní spolupráce, která se naplnila v projektu DCC – Nizozemský jazyk, literatura a kultura ve středoevropském kontextu, tedy v novém bakalářském studijním programu ve formě *joint programme*, který od roku 2009 ve spolupráci s univerzitami ve Vídni, Vratislavi, Olomouci, Bratislavě, Debrecínu, původně s univerzitou KRE v Budapešti a dnes s ELTE Budapešť funguje dodnes.

Seminář v Brně začátkem 90. let. Zleva Leopold Decloedt, Dana Havlíčková (provdaná Spěváková), Alexandra Andreasová
Zdroj: Archiv ÚGNN

Dnešní nederlandistika v evropských souřadnicích

Poslední vývojové období začíná rokem 1999 a pokračuje do současnosti. Belgická lektorka Nele Rampart (*1972) se stala vedoucí sekce nederlandistiky po L. Decloedtovi v akademickém roce 1998–1999. Stejně jako její předchůdce pracovala rovněž na Univerzitě ve Vídni a v Brně trávila část týdne.

Rozvoj oboru se zrychlil, nizozemština byla roku 1999 akreditována jako tříletý bakalářský obor, otevřel se první ročník magisterského studia a od roku 2005 je možné nizozemštinu studovat jednooborově a u dvouoborového studia si studenti mohou sami volit kombinaci oborů, kterou chtějí studovat. V tomtéž roce se samostatnost sekce nederlandistiky projevila v rozšíření názvu katedry – nově Ústav germanistiky, nordistiky a nederlandistiky. V roce 2003 byla v nastupující generaci nederlandistů obhájena vůbec první doktorská práce, představující kontrastivní výzkum modálních sloves *moeten* a *mogen* v 17. a 18. století s názvem: *Die Grenze zwischen Möglichkeit und Notwendigkeit. Ein Beitrag zur semantischen Entwicklungsgeschichte der niederländischen Modalverben "moeten" und "mogen" im 17. und 18. Jahrhundert*. Její autorkou je Alexandra Andreasová a práci vedl profesor Zdeněk Masařík.

Během působení Nele Rampart do roku 2006 se upevnila pozice nederlandistiky ve struktuře bakalářského a magisterského studia; v roce 2005–2006 začaly přípravné práce na již zmíněném projektu „Dutch Language, Literature and Culture in Central European Context“ Nele Rampart, stejně jako její předchůdce, se vrátila v tomto akademickém roce na Univerzitu ve Vídni.

V akademickém roce 2006/2007 se stala vedoucí sekce nederlandistiky lingvistka Alexandra Andreasová (*1973), jež na této pozici působila do roku 2009, v odborné činnosti se zaměřovala mimo jiné na kognitivní lingvistiku a překlad divadelních her. Nově obsazeno bylo i lektorské místo rodilými mluvčími nizozemštiny: po vystřídání se dvou jiných lektorů nastoupila v roce 2007/2008 Vlámska Sofie Royeaerd (*1984), která na katedře působí dodnes. Specializuje se na výuku praktického jazyka, literatury a jejím odborným zájmem je problematika *tussentaal*, jazykové variety hovorového jazyka a jeho srozumitelnosti pro středoevropské studenty.

Sofie Royeaerd pochází z belgického Gentu, kde vystudovala germánské jazyky, konkrétně nizozemskou a anglickou filologii, studium ukončila diplomovou prací o grotesku v parapróze Gusta Gilse. Royeaerd pokračovala ročním studiem magisterského programu zaměřeného na metody literárního výzkumu na Vrije Universiteit v Amsterdamu. Tam obhájila práci o díle Gusta Gilse z pohledu sociologie literatury, v níž zkoumala mimotextové faktory ovlivňující recepci Gilsova díla.

Dále se na výuce a rozvoji sekce podílely a podílejí doktorandky Marta Nováková (Kostelec-ká) (*1979) (od roku 2005) a Martina (Limburg) Loučková (*1977) (v letech 2006–2009). V akademickém roce 2011/2012 nastoupila další doktorandka – Martina Veliká (*1986), zabývající se migrantskou literaturou a v roce 2013/2014 Adéla Elbel (*1981), jejíž práce se zaměřuje na divadlo v Nizozemsku a ve Vlámku, vedle toho je činná jako literární překladatelka. V roce 2017/2018

potom nastoupila Veronika Horáčková (*1992), zaměřující se na recepci nizozemských překladů v České republice a věnující se také literárnímu překladu.

Atraktivní součástí nederlandistiky je překladatelství a stejně jako dříve A. Andreasová i M. Kostecká se v této souvislosti snaží pokračovat v tradici studentských překladů, založenou E. Máčelovou-van den Broecke. V roce 2007 navázala M. Nováková/Kostecká spoluprací s časopisem *Plav*, v jehož dvojčísle 7–8 (2007) poté vyšly překlady divadelních her, které připravili studenti stejnojmenného předmětu pod vedením A. Andreasové. Dále v něm vyšly překlady poezie, prózy, studie a bibliografie překladů z nizozemské literatury. V časopise také vyšel rozhovor překladatelů, na který byli přizváni kolegové Jiří Rambousek, Renata Kamenická a Miluše Juříčková. Na tomto čísle nazvaném *Obrázky z Nizozemska a Flander*, se tehdy podíleli překladatelsky všichni členové sekce – A. Andreasová, M. Loučková a M. Nováková. V roce 2009 se poté sekce nederlandistiky podílela na čísle zaměřeném na Belgii.

Od roku 2005 se nederlandistika pravidelně podílí na literárních večerech pro veřejnost. Mezi léty 2006–2009 se podílela na přípravách bakalářského studijního oboru DCC, dále v roce 2008 uspořádala první „Letní školu nizozemštiny Comenius“, desetidenní jazykový kurz pro studenty středoevropských nederlandistik, jehož tématem bylo divadlo.

Pod společným vedením lektorky S. Royeaerd a kolegů z univerzit v Olomouci, Budapešti a Poznaně se v tomtéž roce uskutečnila exkurze pro studenty ze zmíněných univerzit do Nizozemska a Belgie s tématem „Multikulturní Nizozemsko a Belgie“, na jejímž programu bylo dokonce i setkání s tehdejšími premiéry Nizozemska Janem Peterem Balkenendem.

Alexandra Andreasová ukončila z osobních důvodů svůj pracovní poměr na MU v akademickém roce 2008/2009 a od září 2009 převzala její povinnosti Marta Kostecká, jež se spolu se Sofií Royeaerd stará o rozvoj oboru, odbornosti, národní a mezinárodní spolupráce a také o popularizaci oboru mezi studenty a veřejností.

Marta Kostecká vystudovala Klasické gymnasium v Brně a poté pokračovala studiem anglické a nizozemské filologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Studium ukončila cum laude, ve své diplomové práci se věnovala problémům výslovnosti nizozemštiny u českých studentů. Tato práce získala cenu rektorky Univerzity Palackého. Během studia strávila rok na studijním pobytu na Utrechtské univerzitě, kde se prohloubil její odborný zájem o fonetiku. Marta Kostecká se specializuje na kontrastivní fonetiku nizozemštiny a češtiny, na výuku správné výslovnosti. V roce 2016 obhájila v oboru Obecná jazykověda disertační práci s názvem *Konfrontační popis kultivované výslovnosti nizozemštiny a češtiny z pohledu českého mluvčího*, vedenou profesorkou Marií Krčmovou. Jejím dalším odborným zájmem je problematika srozumitelnosti české nizozemštiny a připravuje ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci učebnici výslovnosti nizozemštiny pro české studenty jako součást projektu Akademická gramatika nizozemštiny. Okrajově se také věnuje literárnímu překladu. M. Kostecká vyučuje praktický jazyk, jazykovědné předměty a překlad.

V rámci rozvoje nederlandistiky se M. Kostecká a S. Royeaerd soustřeďují na mezinárodní a domácí spolupráci s partnerskými pracovišti, díky níž studentům rozšiřujeme nabídku volitelných předmětů a přivádíme do Brna zahraniční odborníky. Pravidelně k nám tedy jezdí a jezdili hostující profesori Cor van Bree (emeritní profesor z Univerzity v Leidenu), Emmeline Besamusca (Univerzita Utrecht a Vídeň), Yves T'Sjoen (*1966) (Univerzita v Gentu), který se v roce 2016 stal členem naší katedry. Yves T'Sjoen je uznávaným profesorem moderní nizozemské literatury na Univerzitě v Gentu, těžištěm jeho odborného zájmu je africká literatura.

Dalším těžištěm činnosti nederlandistiky je představování oboru širší veřejnosti nejen v podobě literárních večerů, ale nederlandistika se např. také v rámci partnerské spolupráce s Utrechttem spolu se studenty podílela pod vedením M. Kostecké na překladu komiksů skupiny autorů z Utrechtu, které poté vyšly v časopise „De Inktpot“ při příležitosti retrospektivní výstavy o spolupráci v roce 2010.

Sofie Royeaerd a Marta Kostecká, podzim roku 2018

Foto: Dana Spěváková

Třetí centrální oblastí je poskytování možností studentům rozšířit si znalost praktického jazyka a seznámit se s kulturou, historií a politikou nizozemského jazykového prostoru či s tak populárním překladem. Rovněž v roce 2010 se Sofie Royeaerd spolupodílela na organizaci exkurze pro nederlandistické studenty do Polska s názvem „In het voetspoor van Marianne van Oranje“ – „Po stopách Marianne van Oranje“.

V roce 2012 bylo jedním z velkých počínů uspořádání překladatelské dílny „Vertaalatelier“ pro české a slovenské studenty, kterou podpořilo Expertisecentrum Literair Vertalen. Překladatelské dílny se účastnili studenti z českých a slovenských pracovišť nederlandistiky, v centru pozornosti byl překlad úryvků z knihy nizozemské spisovatelky Joke van Leeuwen *Iep*. Workshop vedli překladatelé Adam Bžoch a Veronika ter Harmsel Havlíková, oba renomovaní literární překladatelé, a dále studenti vyslechli mj. přednášku na téma specifik dětské literatury a literatury pro mládež Luisy Novákové a translátologickou přednášku Zbyňka Fišera a Adama Bžocha.

Významnou událostí, na níž se sekce nederlandistiky podílela jako spolupořadatel či pořadatel jsou „Regionální kongres nederlandistů“ s názvem „Regionaal Colloquium Neerlandicum voor Centraal-Europa, Jubileumcongres van Comenius“, kongres věnovaný výročí založení sdružení „Comenius“, který se konal 20.–23. 5. 2015. Mezinárodního ohlasu se dočkaly také aktivity spojené s výročí vzniku Nizozemského království, které uspořádala Katedra nederlandistiky v Olomouci ve spolupráci s brněnskou sekcí nederlandistiky. Akce probíhaly v Olomouci a v Brně, doprovázely je tři významné výstavy – výstava nizozemských starých tisků z kolekce olomoucké vědecké knihovny (v Arcibiskupském muzeu v Olomouci), dále v Moravském zemském muzeu výstava Nizozemí v řádech a vyznamenáních – od zlatého rouna po současnost. Na třetí výstavě byly prezentovány překlady nizozemské a vlámské literatury, místem konání byla Katedra nederlandistiky v Olomouci.

Jazykovědné výstupy z uvedeného kongresu byly publikovány ve dvou číslech časopisu „Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik“, a to v letech 2015 a 2017. V roce 2016 pak naše sekce uspořádala již druhou „Letní školu Comenius“, tentokrát zaměřenou právě na jazykovou variaci v Nizozemsku a Belgii.

Jakkoli je nederlandistika jako obor i oddělení institucionálně mladší součástí Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky FF MU, může navazovat na tradice široce pojaté germanistiky spjaté už se zakladatelskou generací a počátky fungování pracoviště. Pro ústav jako celek je předkládané stručné ohlédnutí u příležitosti univerzitního výročí podnětem k promýšlení dosavadní cesty i výzvou k pokročení dále – ať už s výhledem do dalšího století nebo v konkrétnějších, skromnějších perspektivách.

Připravila *Marta Kostecká*

Prameny a bibliografie

Archiv Masarykovy univerzity, fond B 108, evid. jedn. 8, inv. č. 422.

Archiv Masarykovy univerzity, fond B 134.

Archiv Jana Michla.

Archiv Jiřího Munzara.

Archiv ÚGNN.

BEDNAŘÍKOVÁ, Marie, JORDÁN, František: *Dějiny university v Brně*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně 1969.

BEER, Antonín: „Pokračujeme!“ In: *Naše věda: Kritický měsíčník*. Roč. XXIX (1946), č. 1–2, s. 4–8.

BŘEČKA, Jan: *Brněnský kaleidoskop času. Výběr událostí a osobností dějin města ve 20. století*. Brno: Moravské zemské muzeum 2018.

DECLOEDT, Leopold: „Brno, město, kde se nizozemština cítí doma.“ In: *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik* R4 (1999), s. 67–71.

FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří: *Masarykova univerzita v Brně. Příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě*. Brno: Masarykova univerzita 2009.

FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří: *Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Pohledy na dějiny a současnost*. Brno: Masarykova univerzita 2010.

Hrst studií a vzpomínek. Prof. dr. Ant. Beerovi jeho žáci. Brno: Odbočka jednoty českých filologů v Brně 1941.

JEŘÁBEK, Dušan: *Arne Novák*. Brno: Masarykova univerzita 1997, s. 54–55.

MASAŘÍK, Zdeněk: „Antonín Beer a široce pojatá germanistika v Brně.“ In: *Brněnská věda a umění meziválečného období (1918–1939) v evropském kontextu. Sborník příspěvků z konference konané v rámci oslav 750. výročí udělení městských práv Brnu ve dnech 22.–25. září 1993*. Brno: Masarykova univerzita 1993, s. 76–79.

MASAŘÍK, Zdeněk: „Profesor Zatočil sedmdesátiletý.“ In: *SPFFBU A22/23 (1974/75)* s. 5–6.

PLAV – *měsíčník pro světovou literaturu* 3/2009, Praha: Občanské sdružení Splav!, 2009.

PLAV – *měsíčník pro světovou literaturu*, 2007, roč. 3, č. 7–8. Praha: Splav, o.s. 2007.

PREISNER, Rio: „Epitaf pro českou germanistiku.“ In: Rio Preisner: *Když myslím na Evropu*. Praha: 2003, s. 210–211.

RAMPART, Nele: „De ontwikkeling van de neerlandistiek in Brno,“ In: *AUPO Philologica 96 – Neerlandica III*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2008, s. 109–114.

SOLAŘOVÁ – MONTIJN, Erika: „Nederlands als bijvak in Brno in de vijftiger en zestiger jaren.“ In: *Didactiek van de Nederlandse Taal en Cultuur in Midden- en Oost-Europa. Amos I (AUPO, Germanica IX)*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 1997, s. 149–151.

SOLAŘOVÁ-MONTIJN, Erika: „Padesát let výuky nizozemštiny na Masarykově univerzitě.“ In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* 48. Řada jazykovědná A 47. (1999), s. 185–186.

SPĚVÁKOVÁ, Dana, KOSTELECKÁ, Marta: „In memoriam mevrouw Emmy Máčelová – van den Broecke.“ In: *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik* 26 1–2 (2012), s. 5–8.

TVRDÍK Milan, VODRÁŽKOVÁ-POKORNÁ Lenka (Hrsg.): *Germanistik in den böhmischen Ländern im Kontext der europäischen Wissenschaftsgeschichte (1800-1945)*. Wuppertal: Arco Wissenschaft 2006.

Van UFFELEN, Herbert: „Nederlandistika ve střední a východní Evropě.“ In: *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik* R4 (1999), s. 51–60.

ZATOČIL, Leopold: „Stanislav Sahánek“ In: *Vlastivědný věstník moravský*, 1. roč. (1946), s. X–XII.

Mosty blízké i vzdálené

Století Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky

Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

Editoři: doc. PhDr. Miluše Juříčková, CSc., Mgr. Marta Kostecká, Ph.D.,

prof. PhDr. Jiří Munzar, CSc., doc. Mgr. Aleš Urválek, Ph.D.

Jazyková redakce: doc. PhDr. Miluše Juříčková, CSc.

Redakce ediční řady MUNI ARTS 100: Mgr. Kateřina Najbrtová, Ph.D.

Produkce: Mgr. Vendula Hromádková

Grafická koncepce edice a návrh obálky: Mgr. Pavel Křepela

Sazba: Mgr. Pavel Křepela

Vydání první, 2019

Náklad: 400 výtisků

Tisk a knihařské zpracování: Tiskárna KNOPP, s.r.o., U Lípy 926, 549 01 Nové Město nad Metují

ISBN 978-80-210-9252-5

ISBN 978-80-210-9253-2 (online : pdf)

<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9253-2019>

Ediční rada Filozofické fakulty Masarykovy univerzity

doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D., *předsedkyně*

doc. Mgr. Katarína Petrovičová, Ph.D., *tajemnice*

prof. Mgr. Lukáš Fasora, Ph.D.

prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D.

doc. PhDr. Jana Chamonikolasová, Ph.D.

prof. Mgr. Libor Jan, Ph.D.

prof. PhDr. Jiří Kroupa, CSc.

prof. PhDr. Petr Kyloušek, CSc.

prof. Mgr. Jiří Macháček, Ph.D.

prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.

prof. PhDr. BcA. Jiří Raclavský, Ph.D.